

LUONNOS PERUSOPETUKSEN OPETUSSUUNNITELMAN PERUSTEIKSI 2014 (sisällysluettelo ja luvut 1-5)

14.11.2012

Johdanto

1. Opetussuunnitelmasta koulutyöhön

- Kansallinen ohjausjärjestelmä ja opetussuunnitelman perusteet
- Paikallisen opetussuunnitelman laatiminen
- Paikallisen opetussuunnitelman kehittäminen ja arviointi
- Paikallisesti päätettävät asiat

2. Perusopetus yleissivistyksen perustana

- Opetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet
- Opetuksen arvoperusta
- Oppimiskäsitys
- Paikallisesti päätettävät asiat

3. Perusopetuksen tehtävä ja tavoitteet

- Perusopetuksen tehtävä
- Opetuksen ja kasvatuksen valtakunnalliset tavoitteet
 - o Kasvu ihmisyyteen ja yhteiskunnan jäsenyyteen
 - o Tarpeelliset tiedot ja taidot
 - o Sivistyksen, tasa-arvoisuuden ja elinikäisen oppimisen edistäminen
- Tulevaisuuden edellyttämä laaja-alainen osaaminen
 - o Ajattelu ja oppiminen
 - o Vuorovaikutus, kulttuurinen osaaminen ja ilmaisu
 - o Itsestä huolehtiminen, arjenhallinta ja turvallisuus
 - o Monilukutaito
 - o Tieto- ja viestintäteknologian osaaminen
 - o Työskentely, opiskelu ja työelämässä tarvittava osaaminen
 - o Osallistuminen, vaikuttaminen ja vastuullisuus
- Paikallisesti päätettävät asiat

4. Kasvua ja oppimista tukeva toimintakulttuuri

- Toimintakulttuurin merkitys
- Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat linjaukset
 - o Oppiva yhteisö
 - o Monipuolinen työskentely
 - o Vuorovaikutus ja osallisuus
 - o Hyvinvointi
 - o Turvallinen arki
 - o Kulttuurinen monimuotoisuus ja kielitietoisuus
 - o Vastuu ympäristöstä ja tulevaisuuteen suuntautuminen

- Paikallisesti päätettävät asiat

5. Oppimisen edistäminen koulutyössä

- Oppimisympäristöt
- Työtavat
- Yhteistyö
- Ohjaus ja tuki
- Opetuksen yhtenäisyys ja eheyttäminen
- Yhdysluokkaopetus
- Etäyhteyksiä hyödyntävä opetus
- Perusopetusta tukeva muu toiminta (kerhotoiminta, koulun kirjastotoiminta, aamu- ja iltapäivätoiminta)
- Paikallisesti päätettävät asiat

6. Arviointi ja palaute osana oppimista

- Arvioinnin merkitys oppimisessa
- Arviointia ohjaavat tavoitteet ja toteuttamisen periaatteet
- Opintojen aikainen arviointi
- Päätösarviointi
- Todistukset
- Erityisen tutkinnon suoritusten arviointi ja todistukset
- Paikallisesti päätettävät asiat

7. Oppimisen ja koulunkäynnin tuki

- Yleinen tuki
- Tehostettu tuki
 - o Pedagoginen arvio
 - o Oppimissuunnitelma
- Erityinen tuki
 - o Pedagoginen selvitys
 - o Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma
 - o Oppiaineen oppimäärän yksilöllistäminen
 - o Pidennetty oppivelvollisuus
 - o Toiminta-alueittain järjestettävä opetus
- Tukeen liittyvät opetusjärjestelyt
 - o Tukiopetus
 - o Osa-aikainen erityisopetus
 - o Erityisopetus
 - o Erityiset opetusjärjestelyt
 - o Kodin ja koulun välinen yhteistyö osana tukea
 - o Ohjauksen järjestäminen osana tukea
 - o Tulkitsemis- ja avustajapalveluiden järjestäminen
 - o Perusopetusta tukeva muu toiminta
- Joustavan perusopetuksen toiminta
- Paikallisessa opetussuunnitelmassa päätettävät asiat

8. Oppilashuolto ja turvallisuuden edistäminen

- Oppilashuolto
- Turvallisuuden edistäminen
- Henkilötietojen käsittely, salassapito ja tietojen luovuttaminen
- Paikallisesti päätettävät asiat

9. Kieli- ja kulttuuriryhmien opetus

- Lähtökohtia opetuksen järjestämiseen
- Suomenkieliset
- Ruotsinkieliset
- Saamelaiset
- Romanit
- Viittomakieliset
- Muut kieli- ja kulttuuriryhmät (ent. maahanmuuttajataustaiset)
- Paikallisesti päätettävät asiat

10. Vieraskielinen opetus ja kotimaisten kielten kielikylpy

- Vieraskielinen opetus
- Kotimaisten kielten kielikylpy
- Paikallisesti päätettävät asiat

11. Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuva opetus

- Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuvan opetuksen lähtökohdat
- Erityiseen maailmankatsomukselliseen järjestelmään perustuva opetus
- Erityiseen kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuva opetus
- Paikallisesti päätettävät asiat

12. Vuosiluokista muodostuvat oppimiskokonaisuudet sekä oppiaineiden tavoitteet ja keskeiset sisällöt

- Esi- ja perusopetuksen nivelvaihe
- Vuosiluokat 1-2
 - o Vuosiluokkien 1-2 merkitys ja pedagoginen tehtävä
 - o Opetuksen eheyttäminen ja sitä tukevat teemat vuosiluokilla 1-2
 - o Paikallisesti päätettävät asiat
- Vuosiluokkien 1-2 aikana opiskeltavat oppiaineet
*Tässä kuvataan kaikki asetuksen mukaiset oppiaineet, joita opetetaan ko. luokilla
- Toisen ja kolmannen vuosiluokan nivelvaihe
- Vuosiluokat 3-6
 - o Vuosiluokkien 3-6 merkitys ja pedagoginen tehtävä
 - o Opetuksen eheyttäminen ja sitä tukevat teemat vuosiluokilla 3-6
 - o Paikallisesti päätettävät asiat
- Vuosiluokkien 3-6 aikana opiskeltavat oppiaineet

- Kuudennen ja seitsemännen vuosiluokan nivelvaihe
- Vuosiluokat 7-9
- Vuosiluokkien 7-9 merkitys ja pedagoginen tehtävä
 - o Opetuksen eheyttäminen ja sitä tukevat teemat vuosiluokilla 7-9
 - o Paikallisesti päätettävät asiat
- Vuosiluokkien 7-9 aikana opiskeltavat oppiaineet

- Perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen nivelvaihe

Oppiaineosuuksien rakenne luvussa 12

Oppiaineen nimi

- o Oppiaineen opetuksen tehtävä ja lähtökohdat vuosiluokilla 1-2/3-6/7-9
 - Oppiaineen opetuksen tarkoitus ja tehtävä
 - Oppiaineen oppimisympäristöt, työtavat ja eriyttäminen
 - Oppilaan arviointi oppiaineessa
 - Ohjaus ja tuki oppiaineessa
- o Oppiaineen opetuksen tavoitteet ja keskeiset sisällöt vuosiluokilla 1-2/3-6/7-9
- o Kuvaus oppilaan hyvästä osaamisesta/Päätösarvioinnin kriteerit

Liite 1 Valtioneuvoston asetus 422/2012

Liite 2 ...

.
.
.

LUKU 1 OPETUSSUUNNITELMASTA KOULUTYÖHÖN

Kansallinen ohjausjärjestelmä ja opetussuunnitelman perusteet

Paikallinen opetussuunnitelma on osa perusopetuksen ohjausjärjestelmää. Opetussuunnitelmalla on hyvin keskeinen merkitys yhteisten kansallisten tavoitteiden toteuttamisessa sekä perustan ja suunnan luomisessa jokapäiväiselle koulutyölle ja opetukselle.

Perusopetuksen ohjausjärjestelmän muodostavat perusopetuslaki ja -asetus, valtioneuvoston asetus, opetussuunnitelman perusteet sekä paikallinen opetussuunnitelma ja siihen perustuva lukuvuosisuunnitelma. Ohjausjärjestelmän tarkoituksena on luoda hyvät edellytykset oppilaiden kasvuille, kehitykselle ja oppimiselle. Järjestelmä perustuu jatkuvaan keskinäiseen vuorovaikutukseen ja yhteistyöhön. Kansallisten linjausten laadinnassa otetaan huomioon paikallisesta työstä nousevat kokemukset ja tulokset ja linjaukset viedään jälleen käytäntöön paikallisten ratkaisujen kautta.

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden pohjana on perusopetuslaki ja -asetus¹ sekä tavoitteet ja tuntijaon määrittävä valtioneuvoston asetus². Opetussuunnitelman perusteet ovat Opetushallituksen antama kansallinen määräys, jonka mukaisesti paikallinen opetussuunnitelma laaditaan.³ Opetussuunnitelman perusteiden tehtävänä on edistää yhtenäistä perusopetusta ja sen yhdenvertaista toteutumista maan kaikissa osissa.

Opetussuunnitelman perusteiden uudistamisella halutaan vastata voimakkaasti muuttuvan toimintaympäristön haasteisiin. Uudistustyössä otetaan huomioon globalisoituminen, ympäristöön ja ilmastoon liittyvät kysymykset, teknologinen, erityisesti tieto- ja viestintätekniiikan ja verkkoympäristöjen kehitys, tiedon määrän lisääntyminen, tiedon ja työn luonteen muutos sekä yhteiskunnan kulttuurisen, kielellisen ja katsomuksellisen monimuotoisuuden kasvu.

Yhteiskunnan muutokset heijastuvat lasten kasvuun ja koulutyöhön. Oppilaat kasvavat maailmaan, jossa nykyistä suuremmassa määrin työskennellään tiedon kanssa ja työ perustuu sekä yhdessä tekemiseen ja verkostoissa toimimiseen että teknologian hallintaan. Tällöin tarvitaan itseohjautuvuutta ja yhteisvastuuta sekä entistä enemmän vuorovaikutuksen ja oppimisen taitoa, ajattelua, ongelmanratkaisua, soveltamista ja luovuutta. Opetussuunnitelman perusteiden tavoitteena on tukea oikeudenmukaista ja kestävää tulevaisuutta rakentavaa opetuksen järjestämistä ja koulutyötä. Perusteet ohjaavat opetuksen järjestäjiä kehittämään koulujaan kasvuyhteisöinä ja oppilaille mielekkäinä oppimisympäristöinä niin, että asetetut tavoitteet voidaan saavuttaa mahdollisimman hyvin. Uudistuksen ytimessä on toimintakulttuurin ja pedagogiikan kehittäminen.

Paikallisen opetussuunnitelman laatiminen

Opetuksen järjestäjällä on vastuu paikallisen opetussuunnitelman laadinnasta ja kehittämisestä.⁴ Opetussuunnitelma on strateginen ja pedagoginen työkalu, joka linjaa opetuksen järjestäjän toiminnan ja

¹ Perusopetuslaki (642/2010), Perusopetusasetus (852/1998), Valtioneuvoston asetus perusopetusasetuksen muuttamisesta 423/2012

² Valtioneuvoston asetus 422/2012

³ Perusopetuslaki 14 § 1 mom. (1998/628)

⁴ Perusopetuslaki 15 § 1 mom. (1998/628)

koulutyön ja liittämään ne kunnan muuhun toimintaan lasten ja perheiden hyvinvoinnin edistämiseksi. Yhdessä tehty opetussuunnitelmatyö lisää kaikkien osapuolten ymmärrystä opetuksen ja koulutyön haasteista sekä sitoutumista yhteisiin tavoitteisiin ja oppilaiden oppimisen ja hyvinvoinnin tukemiseen.

Paikallisessa opetussuunnitelmassa päätetään perusopetuksen kasvatus-, opetus- ja ohjaustyön, oppilashuollon, kodin ja koulun yhteistyön sekä perusopetuksen muun toiminnan järjestämisestä ja toteuttamisesta. Siinä täydennetään ja painotetaan opetussuunnitelman valtakunnallisissa perusteissa määriteltyjä tavoitteita, toimintaa ohjaavia linjauksia, opetuksen keskeisiä sisältöjä sekä muita opetuksen järjestämiseen liittyviä seikkoja. Opetuksen järjestäjä laatii opetussuunnitelman ottaen huomioon paikalliset olosuhteet, mahdollisuudet ja tarpeet sekä itsearviointin ja kehittämisen tulokset.

Paikallisen opetussuunnitelman tehtävänä on edistää perusopetuksen laatua ja yhtenäisyyttä, vahvistaa koulutuksellista jatkumoa ja luoda hyvä perusta toisen asteen koulutukseen siirtymiselle. Opetussuunnitelman laadinnassa otetaan huomioon muut paikalliset suunnitelmat kuten

- varhaiskasvatuksen suunnitelma,
- esiopetuksen opetussuunnitelma,
- perusopetukseen valmistavan opetuksen suunnitelma,
- aamu- ja iltapäivätoiminnan suunnitelma sekä
- muut opetuksen järjestäjän tekemät koulutusta, lapsia, nuoria ja perheitä koskevat suunnitelmat ja päätökset.

Opetuksen järjestäjä hyväksyy opetussuunnitelman erikseen suomenkielistä, ruotsinkielistä, saamenkielistä sekä tarvittaessa muulla kielellä annettavaa opetusta varten.⁵

Opetussuunnitelma voidaan laatia kaikille saman opetuksen järjestäjän kouluille yhteisenä tai siten, että suunnitelma sisältää opetuksen järjestäjän yhteisiä, useampien koulujen yhteisiä sekä koulukohtaisia osioita sen mukaan kuin opetuksen järjestäjä päättää. Opetuksen järjestäjät voivat sopia myös järjestäjärajat ylittävästä yhteistyöstä ja laatia yhteisen alueellisen pohjan opetussuunnitelmille. Kaikissa ratkaisuvaihtoehdoissa huolehditaan siitä, että koulujen henkilöstö ja oppilaat sekä huoltajat voivat osallistua opetussuunnitelmaan sisältyvien asioiden pohdintaan.

Opetuksen järjestäjän tulee laatia opetussuunnitelmaan perustuva lukuvuosisuunnitelma ja ennalta ilmoittaa oppilaille ja näiden huoltajille keskeisistä lukuvuosisuunnitelmassa päätetyistä asioista.⁶ Myös oppimisen ja koulunkäynnin tuen, vuosiluokkiin sitomattoman opetuksen sekä joustavan perusopetuksen edellyttämät oppilaiden yksilölliset suunnitelmat rakennetaan yhteisen opetussuunnitelman varaan.⁷

Opetuksen järjestäjän tehtävänä on varmistaa opetushenkilöstön ja muun henkilöstön osallistuminen sekä eri ryhmien välinen moniammatillinen yhteistyö opetussuunnitelman ja lukuvuosisuunnitelman laadinnassa ja toimeenpanossa. Oppilaiden ja huoltajien kannalta mielekkäisiin osallistumistapoihin kiinnitetään erityistä huomiota. Lapsen oikeuksien sopimuksen mukaan lapsella on oikeus tulla kuulluk-

⁵ Perusopetuslaki 15 § 1 mom. (1998/628)

⁶ Perusopetusasetus 9 § (1998/852)

⁷ Perusopetuslaki 16a §, 17 § ja 17a § (2010/642)

si häntä koskevissa asioissa ikäkaudelleen sopivalla tavalla ja hänen näkemyksilleen on annettava asianmukainen painoarvo.

Opetussuunnitelmaan liittyvä yhteistyö eri toimijoiden kanssa rikastaa koulutyötä ja samalla liittyy opetuksen järjestämisen ja koulujen toiminnan ympäröivän yhteisön elämään. Laki velvoittaa laatimaan opetussuunnitelman oppilashuoltoa sekä kodin ja koulun yhteistyötä koskevilta osin yhteistyössä kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon toimeenpanoon kuuluvia tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa.⁸ Yhteistyötä tarvitaan myös muiden hallintokuntien kanssa, jotta voidaan mahdollisimman hyvin huolehtia kaikkien oppilaiden koulunkäynnin edellytyksistä, turvallisuudesta ja hyvinvoinnista sekä edistää mielekästä oppimista ja koulussa viihtymistä. Yhteistyö myös muiden organisaatioiden, yritysten, järjestöjen, ryhmien ja asiantuntijoiden kanssa parantaa suunnitelmien ja koulutyön laatua.

Oppilaalla on perusopetuslain turvaama oikeus saada opetussuunnitelman mukaista opetusta, oppilaanohjausta sekä oppimisen ja koulunkäynnin tukea.⁹ Tämän oikeuden turvaamiseksi jokainen oppilaiden kanssa työskentelevä noudattaa opetuksen järjestäjän vahvistamaa opetussuunnitelmaa ja muita työtä ohjaavia normeja.

Paikallisen opetussuunnitelman arviointi ja kehittäminen

Perusopetuslaki velvoittaa opetuksen järjestäjän arvioimaan antamaansa koulutusta ja sen vaikuttavuutta sekä osallistumaan ulkopuoliseen toimintansa arviointiin. Arvioinnin keskeiseksi tarkoitukseksi laki määrittelee koulutuksen kehittämisen ja oppimisen edellytysten parantamisen.¹⁰ Paikallisen opetussuunnitelman ja lukuvuosisuunnitelman toteutumisen seuranta ja arviointi on osa tätä arviointia.

Valtaosa arvioinnista on opetuksen järjestäjän ja koulujen itsearviointia. Siinä voidaan hyödyntää kansallisten arviointien ja kehittämishankkeiden tuloksia. Myös perusopetuksen valtakunnalliset laatukriteerit¹¹ voivat tukea itsearviointia ja sen pohjalta tehtävää oman kehittämistyötä. Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa edistää avointa ja rakentavaa itsearviointia. Samalla yhteistyö vahvistaa kaikkien osapuolten sitoutumista oppilaiden kasvun ja kehityksen tukemiseen.

Valtakunnalliset muutokset opetussuunnitelman perusteissa edellyttävät aina vastaavien muutosten tekemistä paikalliseen opetussuunnitelmaan ja viemistä käytäntöön. Opetuksen järjestäjä voi tarkistaa opetussuunnitelmaansa ja parantaa sen laatua ja toimivuutta myös paikallisista tarpeista lähtien itsearviointiin ja omaan kehittämistyöhön perustuen.

Paikallisesti päätettävät asiat

Opetussuunnitelma laaditaan siten, että se mahdollisimman hyvin määrittelee, ohjaa ja kuvaa opetuksen järjestämistä sekä koulutyötä asianomaisen opetuksen järjestäjän kouluissa. Lukuvuosisuunnitelmalla täsmennetään, minkälaisin toimin opetussuunnitelmaa kyseisen lukuvuoden aikana toteutetaan.

⁸ Perusopetuslaki 15 § 2 mom. (2003/477)

⁹ Perusopetuslaki 30 § 1 mom. (2010/642)

¹⁰ Perusopetuslaki 21 § 1 ja 2 mom. (2003/32)

¹¹ Perusopetuksen laatukriteerit, Opetus- ja kulttuuriministeriö 2012

Opetussuunnitelman perusteiden kussakin pääluvussa määrätään tarkemmin, mitä paikallisessa opetussuunnitelmassa tulee ko. luvussa käsitellyn asian osalta päättää ja kuvata. Eri pääluvuissa mainittujen asioiden lisäksi opetuksen järjestäjä päättää seuraavista asioista ja kuvaa niiden toteuttamisen opetussuunnitelmassaan:

- alueellinen yhteistyö opetussuunnitelman laadinnassa
- opetussuunnitelman laatiminen yhteistyössä oppilaiden ja huoltajien sekä muiden toimijoiden, erityisesti oppilashuoltoa ja kodin ja koulun yhteistyötä koskevilta osin yhteistyössä kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon toimeenpanoon kuuluvia tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa
- opetussuunnitelman arviointi ja kehittäminen
- tuntijako eli opetustuntien jakaminen vuosiluokittain eri oppiaineiden ja oppilaalle valinnaisten aineiden kesken
- taide- ja taitoaineiden valinnaisten tuntien käyttö
- tarjottavat valinnaisaineet
- opetuksen mahdolliset painotukset
- kieliohjelma ja siihen liittyvät menettelytavat
- opetuksen eheyttäminen

LUKU 2 PERUSOPETUS YLEISSIVISTYKSEN PERUSTANA

Kunta on velvollinen järjestämään sen alueella asuville oppivelvollisuusikäisille perusopetusta.¹² Perusopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet nousevat Suomen perustuslaista, perusopetuslaista ja -asetuksesta, valtioneuvoston asetuksesta sekä opetussuunnitelman perusteista. Opetuksen järjestämisessä on otettava huomioon myös velvoitteet, jotka tulevat muusta lainsäädännöstä sekä kansainvälisistä sopimuksista, joihin Suomi on sitoutunut.

Perusopetus rakentuu yhteiselle arvoperustalle ja käsitykselle oppimisesta.

Opetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet

Perusopetuksessa noudatetaan valtakunnallisesti yhtenäisiä perusteita siten kuin perusopetuslaissa säädetään. Opetus järjestetään oppilaiden ikäkauden ja edellytysten mukaisesti ja siten, että se edistää oppilaiden tervettä kasvua ja kehitystä. Opetuksessa tulee olla yhteistyössä kotien kanssa.¹³

Oppilaalla on oikeus saada opetussuunnitelman mukaista opetusta, oppilaanohjausta sekä riittävää oppimisen ja koulunkäynnin tukea heti tuen tarpeen ilmetessä.¹⁴ Oppilaalla on oikeus saada maksutta opetus ja sen edellyttämät oppikirjat ja muu oppimateriaali, työvälineet ja työaineet. Lisäksi oppilaalla on oikeus saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämä tarvittava oppilashuolto sekä laissa määritellyt opintososiaaliset edut ja palvelut.¹⁵ Opetukseen osallistuvalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön¹⁶ ja hänelle on annettava jokaisena työpäivänä tarkoituksenmukaisesti järjestetty, täysipainoinen, maksuton ateria. Ruokailutilanteen on oltava ohjattu.¹⁷

¹² Perusopetuslaki 4 § 1 mom. (1998/628)

¹³ Perusopetuslaki 3 § 3 mom. (1998/628)

¹⁴ Perusopetuslaki 30 § 1 mom. (2010/642)

¹⁵ Perusopetuslaki 31 § 1 mom. (2003/477)

¹⁶ Perusopetuslaki 29 § 1 mom. (1998/628)

¹⁷ Perusopetuslaki 31 § 2 mom. (1998/628)

Suomen perustuslain ja yhdenvertaisuuslain mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, etnisen tai kansallisen alkuperän, kansallisuuden, kielen, uskonnon, vammaisuuden, mielipiteen, sukupuolisen suuntautumisen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.¹⁸

Tasa-arvolaki¹⁹ velvoittaa kaikkia oppilaitoksia huolehtimaan siitä, että ihmisillä sukupuoleen katsomatta on samat mahdollisuudet koulutukseen. Opetuksen ja opetusaineistojen tulee tukea tasa-arvolain toteutumista.

Suomi on sitoutunut kansainvälisiin sopimuksiin, ohjelmiin ja julistuksiin, jotka edellyttävät opetuksen järjestämistä siten, että lasten oppiminen voidaan turvata yhteisessä koulussa.²⁰ YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen mukaan lasten kanssa ja lasten hyväksi työskenteleviä velvoittavat sopimukseen sisältyvät yleisperiaatteet, jotka ovat syrjinnän kieltä, lapsen edun ensisijaisuus, lapsen oikeus saada opetusta ja oikeus kehittyä sekä lapsen oikeus tulla kuulluksi.

Tähän osuuteen tullaan lisäämään seuraavat näkökulmat

- turvallisuuden liittyvät määräykset
- yksityisyyden suojaan liittyvät määräykset
- lasten kanssa työskentelevien henkilöiden rikostaustan selvittäminen
- viittaus oppimisen ja koulunkäynnin tuen luvun sisältämiin velvoitteisiin.

Perusopetuksen arvoperusta

Perusopetusta ohjaa pyrkimys toimia tässä kuvatun arvoperustan mukaisesti.

Jokainen lapsi on ainutlaatuinen. Jokaisella lapsella on oikeus kasvaa täyteen mittaansa ihmisenä ja yhteiskunnan jäsenenä. Oppiessaan oppilas rakentaa identiteettiään, ihmiskäsitystään, maailmankuvaansa ja -katsomustaan sekä paikkaansa maailmassa. Samalla oppilas luo suhdetta itseensä, toisiin ihmisiin, yhteiskuntaan, luontoon ja erilaisiin kulttuureihin.

Jokaisella oppilaalla on oikeus hyvään opetukseen. Kannustava palaute ja oikeudenmukainen arviointi kuuluvat hyvään opetukseen. Oppimisympäristöjen turvallisuus, yhteisöllisyys ja kannustavuus luovat kasvualustan oppimisen ilolle ja halulle, uteliaisuudelle ja luovuudelle. Välittävä ja arvostava vuorovaikutus rohkaisee oppilasta ilmaisemaan ja pohtimaan hänelle merkityksellisiä asioita. Oppiminen on erottamaton osa hyvän elämän rakentamista. Perusopetus luo edellytyksiä elinikäiselle oppimiselle.

Avoin ja kunnioittava suhtautuminen kotien erilaisiin katsomuksiin ja kasvatuskäsityksiin rakentaa perustaa hyvälle vuorovaikutukselle. Yhteinen arvopohdinta ja toimintatavoista sopiminen on välttämätöntä, jotta yhteistyö huoltajien ja muiden läheisten sidosryhmien kanssa onnistuu.

Perusopetus tukee oppilaan kasvua ihmisyyteen, jota kuvaa pyrkimys totuuteen, hyvyyteen ja kauneuteen sekä oikeudenmukaisuuteen. Ihmisyyteen kasvussa jännitteet pyrkimysten ja vallitsevan todellisuuden välil-

¹⁸ Suomen perustuslaki 6 § 2 mom. (731/1999)

¹⁹ Laki miesten ja naisten välisestä tasa-arvosta 5 § (609/1986)

²⁰ YK:n Yleissopimus lapsen oikeuksista 1989, Salamancan julistus 1994, Luxemburgin peruskirja 1996 ja YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva sopimus 2006

lä ovat väistämättömiä. Sivistykseen kuuluu taito käsitellä näitä ristiriitoja eettisesti ja myötätuntoisesti sekä rohkeus puolustaa hyvää. Perusopetus kehittää oppilaiden kykyä ymmärtää arvoja, tunnetaitoja, pyrkimystä terveellisiin elämäntapoihin ja kauneudentajua. Sivistynyt ihminen tahtoo hyvää ja osaa käyttää tietoa kriittisesti.

Perusopetus ylläpitää ja vahvistaa elämän ja ihmisoikeuksien kunnioittamista, oikeudenmukaisuutta, tasa-arvoa ja hyvinvointia. Perusopetus edistää avointa demokratiaa ja aktiivista toimijuutta kansalaisyhteiskunnassa. Alueellinen, sukupuolten välinen ja taloudellinen tasa-arvo on ollut perusopetuksen kehittämisen johtoajatus peruskoulujärjestelmään siirtymisestä lähtien. Sitä täydentää laaja-alainen yhdenvertaisuusperiaate. Sukupuolen moninaisuuden ymmärtäminen edellyttää opetukselta ja kasvatukselta sukupuolisensitiivistä lähestymistapaa. Oppiaineiden opetus on puoluepoliittisesti sitoutumatonta ja uskonnollisesti tunnustuksetonta.

Perusopetus rakentuu monimuotoiselle suomalaiselle kulttuuriperinnölle. Se on muodostunut ja muotoutuu vuorovaikutuksessa pohjoismaisiin, eurooppalaisiin ja Euroopan ulkopuolisiin kulttuureihin. Opetuksessa tuetaan oppilaan oman kulttuuri-identiteetin rakentumista sekä hänen osallisuuttaan paikallisesti sekä laajemmin suomalaisessa yhteiskunnassa ja globaalistuvassa maailmassa. Kulttuuri-identiteetti kerrostuu ja sävyttyy merkityksellisten oppimis- ja elämäkokemusten kautta läpi elämän. Perusopetuksessa eri kulttuuri- ja kielitaustoista tulevat oppilaat kohtaavat toisensa sekä tutustuvat yhdessä erilaisiin tapoihin, yhteisöllisiin käytäntöihin ja katsomuksiin. Opetuksessa opitaan näkemään asioita toisten elämäntilanteista ja olosuhteista käsin. Oppiminen yli kulttuuri-, katsomus- ja kielirajojen luo edellytyksiä aidolle vuorovaikutukselle ja yhteistyölle. Opetus rohkaisee oppilaita toimimaan yhdessä myönteisten muutosten puolesta. Perusopetus on oppilaan portti yleisinhimillisille arvoille rakentuvaan maailmankansalaisuuteen.

Ihminen on osa luontoa ja täysin riippuvainen ekosysteemien elinvoimaisuudesta. Perusopetus edistää ekososiaalista sivistystä (tukiaineisto ekososiaalisesta sivistyksestä) ja kestävää elämäntapaa. Perusopetus luo osaltaan kulttuuria, joka vaalii ihmisarvon loukkaamattomuutta ja ekosysteemien uusiutumiskykyä sekä samalla rakentaa osaamispohjaa kestäväälle taloudelle. Perusopetuksessa tunnistetaan kestävä kehityksen välttämättömyys sekä pohditaan kulutus- ja tuotantotavoissa ilmeneviä ristiriitoja tämän pyrkimyksen kanssa. Perusopetus avaa näköalaa sukupuolien yli ulottuvaan globaaliin vastuuseen.

Oppimiskäsitys

Opetussuunnitelman perusteet on laadittu perustuen oppimiskäsitykseen, jonka mukaan oppiminen on oppilaan aikaisempiin tietoihin, taitoihin, tunteisiin ja kokemuksiin pohjautuvaa päämääräsuuntautunutta toimintaa. Oppilas on aktiivinen toimija, joka oppii asettamaan tavoitteita ja ratkaisemaan ongelmia sekä itsenäisesti että yhdessä muiden kanssa. Uusien tietojen ja taitojen oppimisen rinnalla oppilas oppii reflektoidaan oppimisprosessejaan, kokemuksiaan ja tunteitaan. Parhaimmillaan oppiminen herättää myönteisiä tunnekokemuksia, iloa ja uuttaa luovaa toimintaa, joka innostaa kehittämään omaa osaamista. Oppiminen on näin erottamaton osa yksilön kokonaisvaltaista elinikäistä ihmisenä kasvua ja yhteisön hyvän elämän rakentamista.

Oppiminen tapahtuu vuorovaikutuksessa vertaisryhmän, opettajan, kouluyhteisön jäsenten, koulun ulkopuolisten asiantuntijoiden ja eri yhteisöjen kanssa erilaisissa oppimisympäristöissä. Koska oppiminen on yksin ja yhdessä tekemistä, ajattelemista, suunnittelua ja näiden prosessien monipuolista arvioimista, op-

pimisprosessiin liittyy myös oppilaan tahto ja kehittyvä taito toimia ja oppia yhdessä ja huomioida toimintansa seuraukset ja vaikutukset kanssatoimijoihin. Yhdessä oppiminen edistää parhaimmillaan myös erilaisia luovan ajattelun ja ongelmanratkaisun prosesseja, joiden kautta oppilas oppii vähitellen tiedostamaan kokemuksiaan ja tunnistamaan omia ja toisten tunteita suhteessa opittaviin tietoihin, taitoihin ja toimintaan. Oppiminen on näin monimuotoista ja sidoksissa opittavaan asiaan, aikaan ja paikkaan.

Tavoitteellinen oppiminen on taito, jonka voi oppia. Siksi oppilasta ohjataan tiedostamaan omat tapansa oppia ja käyttämään tätä tietoa oppimisen laadun parantamiseen. Oppimisprosessin aikana oppilas oppii työskentely- ja ajattelutaitoja sekä tietojen ja taitojen oppimista edistäviä strategioita. Jotta oppilas voisi oppia uusia käsitteitä ja syventää ymmärrystä opittavista asioista, oppilasta tuetaan liittämään opittava asia omiin aikaisempiin käsityksiinsä ja ymmärrykseensä. Tietojen ja taitojen oppiminen on kumuloituvaa ja vaatii usein myös pitkäaikaista ja sinnikästä harjoittelua. Jotta oppilas osaa hyödyntää ja soveltaa oppimaansa uusissa tilanteissa, opetus järjestetään siten, että oppilas voi kokea opittavat asiat itselleen merkityksellisiksi. Omasta oppimisprosessistaan tietoinen ja vastuullinen oppilas oppii toimimaan yhä itseohjautuvammin.

Oppilaan kiinnostuksen kohteet, arvostukset, työskentelytavat ja tunteet sekä kokemukset ja käsitykset itsestään oppijana ohjaavat oppimisprosessia. Koska oppilas asettaa toiminnalleen tavoitteet suhteessa itsetuntoonsa ja minäkuvaansa, kannustava ja rohkaiseva ohjaus ja palaute oppimisen aikana tukevat oppilaan myönteisen minäkuvan kehittymistä. Realistisen palautteen antaminen ja saaminen ovat keskeinen osa oppimista tukevaa ja välittävää sekä avointa ja rohkaisevaa vuorovaikutusta niin yksilö- kuin ryhmätilanteissa.

LUKU 3 PERUSOPETUKSEN TEHTÄVÄ JA TAVOITTEET

Perusopetuksen tehtävä

Jokaisella perusopetusta antavalla koululla on sekä kasvatus- että opetustehtävä. Tämä tarkoittaa oppilaan kasvun, oppimisen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin tukemista. Perusopetus vahvistaa oppilaan myönteistä identiteettiä ihmisenä ja oppijana. Koulu toimii rakentavassa yhteistyössä huoltajien kanssa.

Perusopetus on koulutusjärjestelmän kivijalka, mutta myös koulutusjatkumon osa. Sen perusta on lähes koko ikäluokan osalta esiopetus, joka puolestaan on osa monimuotoista varhaiskasvatusta. Perusopetus tarjoaa oppilaalle mahdollisuuden laajan yleissivistyksen perustan muodostamiseen ja oppivelvollisuuden suorittamiseen. Perusopetus antaa koko ikäluokalle valmiudet ja kelpoisuuden toisen asteen opintoihin. Oppilaan oman paikan löytymistä elämässä auttaa, kun jo perusopetuksen aikana voi tutustua jatko-opiskelumahdollisuuksiin, työelämään ja harrastuksiin.

Perusopetus luo sivistyksellistä pääomaa ja turvaa yhteiskunnallista tasa-arvoa ja oikeudenmukaisuutta. Sen tehtävänä on ehkäistä eriarvoisuuden syntymistä ja syrjäytymistä. Sivistyksellinen pääoma rakentuu kulttuurisesta, inhimillisestä ja sosiaalisesta pääomasta.

Perusopetuksen kulttuuritehtävänä on kartuttaa monipuolista osaamista ja kulttuurista pääomaa. Koulun toimintakulttuuriin rakennetaan oppimispolkuja erilaisiin kulttuuri- ja taidemuotoihin. Tehtävänä on vahvistaa oppijan toimijuutta. Opetuksessa avataan ymmärrystä kulttuureiden moninaisuudesta sekä kulttuureista menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden jatkumoina.

Perusopetuksen yhteiskunnallisena tehtävänä on kartuttaa inhimillistä ja sosiaalista pääomaa. Inhimillinen pääoma koostuu yksittäisten ihmisten osaamisesta, joka edistää yksilöllistä ja yhteiskunnallista hyvinvointia. Sosiaalinen pääoma muodostuu ihmisten välisistä yhteyksistä, vuorovaikutuksesta ja luottamuksesta. Perusopetuksen tehtävä on edistää vuorovaikutusta ja osallisuutta oppimista rikastavissa verkostoissa. Perusopetuksessa reagoidaan joustavasti ja kasvatuksellisesti harkiten yhteiskunnallisiin muutoksiin ja ajan-kohtaisiin asioihin.

Maailma, jossa koulu toimii, muuttuu voimakkaasti ja ennakoimattomasti. Muutos vaikuttaa lasten kasvuun ja hyvinvointiin sekä koulun toimintaan. Perusopetuksessa opitaan kohtaamaan muutostarpeita avoimesti, arvioimaan niitä kriittisesti ja ottamaan vastuuta tulevaisuutta rakentavista valinnoista. Näin luodaan edellytyksiä oikeudenmukaiselle ja kestäväälle kehitykselle. Työtä tehdään yhdessä eri toimijoiden, mahdollisuuksien mukaan myös muissa maissa toimivien koulujen ja opetuksen kehittäjien kanssa. Perusopetus on myönteinen muutosvoima kansallisesti ja kansainvälisesti.

Opetuksen ja kasvatuksen valtakunnalliset tavoitteet

Opetuksen ja kasvatuksen valtakunnallisista tavoitteista säädetään perusopetuslaissa²¹ sekä tarkemmin valtioneuvoston asetuksessa²². Asetus sisältää myös perusopetuksen tuntijaon sekä mm. kielenopetusta ja erityistä tukea koskevia säännöksiä. Tavoitteet vaikuttavat opetussuunnitelman perusteiden kaikkiin osaluoksiin. Ne ohjaavat myös paikallisen opetussuunnitelman laadintaa ja koulutyötä.

²¹ Perusopetuslaki 2 § (1998/628)

²² Valtioneuvoston asetus 2 §, 3 § ja 4 § (422/2012)

Kursivoidut tekstit ovat asetustekstien tiivistelmiä.

*Kasvu ihmisyyteen ja yhteiskunnan jäsenyyteen*²³

Asetuksen 2§:n mukaan opetuksen ja kasvatuksen keskeisenä tavoitteena on tukea oppilaiden kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen.

Tavoitteissa korostuu oppilaan tasapainoisen kasvun, terveyden ja hyvinvoinnin, hyvien tapojen sekä terveän itsetunnon vahvistaminen. Oppilaan identiteetin nähdään rakentuvan yhteistyössä ja vuorovaikutuksessa, joka ilmenee erilaisuuden kunnioittamisena ja vastuullisuutena. Rakennusaineeksi tarvitaan myös omien ja muiden kulttuurien ja katsomusten perinteiden sekä länsimaisen humanismin perinteen tuntemista ja ymmärtämistä.

Ihmisyydelle luonteenomaisena nähdään elämän, ihmisarvon loukkaamattomuuden, ihmisoikeuksien, luonnon ja toisten ihmisten kunnioittaminen. Yhteiskunnan jäsenyys puolestaan edellyttää aktiivisuutta ja valmiutta toimia demokraattisessa ja tasa-arvoisessa yhteiskunnassa sekä edistää kestävästä kehitystä.

*Tarpeelliset tiedot ja taidot*²⁴

Asetuksen 3§:n mukaan opetuksen keskeisenä tavoitteena on luoda perusta oppilaan laajan yleissivistyksen muodostumiselle sekä maailmankuvan avartumiselle ja syventymiselle. Opetettavan tiedon tulee perustua tieteelliseen tietoon.

Tavoitteen saavuttaminen edellyttää ihmisten tarpeiden ja tunteiden, kulttuurin, taiteiden ja kirjallisuuden, ympäristön ja luonnon, historian ja yhteiskunnan perusteiden, uskontojen ja elämäntutkimusten sekä talouden ja teknologian tuntemusta. Opetuksen tulee tarjota esteettisiä kokemuksia ja elämyksiä kulttuurien ja taiteiden eri aloilta.

Yleisempiä taitoja ja valmiuksia, joita perusopetuksen eri oppiaineiden opetuksen yhteydessä sekä koulun muissa tilanteissa tulee edistää, ovat ajattelun ja oppimaan oppimisen taidot sekä motivaatio ja luovuus. Niihin liittyvät oma-toiminen ja kriittinen tiedonhankinta, tieto- ja viestintätekniikan käyttöön liittyvä osaaminen sekä vuorovaikutuksen ja yhteistyön taidot. Oman kokonaisuutensa muodostavat terveyteen, hyvinvointiin, turvallisuuteen ja arjenhallintaan liittyvät valmiudet. Niiden kautta edetään aktiivisen kansalaisuuteen ja kehitetään yhteiskunnallisen ajattelun ja toiminnan edellyttämiä valmiuksia, kansalaisvalmiuksia ja hankitaan valmiudet kestävästä kehityksen edistämiseen.

²³ Valtioneuvoston asetus 2 § (422/2012)

²⁴ Valtioneuvoston asetus 3 § (422/2012)

Tiedonaloihin liittyvää keskeistä osaamista on äidinkielen monipuolinen suullinen ja kirjallinen hallinta, valmiudet vuorovaikutukseen myös toisella kotimaisella kielellä, matemaattis-luonnontieteellisen ajattelun ja soveltamisen perusteet, talous- ja kuluttajataidot, tiedot työelämästä ja yrittäjyydestä sekä taiteen, käsityön ja liikunnan taidot.

*Sivistyksen, tasa-arvoisuuden ja elinikäisen oppimisen edistäminen*²⁵

Asetuksen 4§ sisältää tavoitteita ja periaatteita, joiden mukaisesti koulun toiminta kokonaisuudessaan tulee järjestää. Niiden mukaisesti kasvatuksessa, opetuksessa ja ohjauksessa sekä kaikessa koulun toiminnassa tulee aktiivisesti vahvistaa koulutuksellista tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta. Työrauhan edistäminen kaikessa koulun toiminnassa on välttämätöntä.

Opetuksen ja koulutyön tulee edistää oppilaiden tervettä kasvua ja kehitystä ja kasvatusta ja opetus tulee järjestää yhteistyössä kotien ja huoltajien kanssa. Opetuksessa on otettava huomioon erityisesti sukupuolten väliset kasvun ja kehityksen erot. Siinä vahvistetaan edellytyksiä jatko-opintoihin ja halua koko elämän kestäväan oppimiseen. oppilaita autetaan jäsentämään ja hyödyntämään oppimaansa.

Toimintakulttuurin ja oppimisympäristöjen tulee olla turvallisia ja terveellisiä. Olennaista on yksilön ja yhteisön kasvun sekä oppimisen ja vuorovaikutuksen tukeminen ja oppilaiden yksilöllisten tarpeiden huomioon ottaminen. Erityistä huomiota tulee tällöin kiinnittää oppimisen esteiden ja oppimisvaikeuksien varhaiseen tunnistamiseen ja tukitoimien oikea-aikaiseen kohdentumiseen sekä syrjäytymisen ehkäisemiseen.

Oppilashuollon tulee edistää oppilaan fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista terveyttä ja hyvinvointia sekä turvata hyvän kasvun ja oppimisen sekä koulunkäynnin edellytykset.

Tulevaisuuden edellyttämä laaja-alainen osaaminen

Voimakkaasti muuttuva maailma vaikuttaa koulutyöhön ja lasten ja nuorten elämään monin tavoin. Muutokset muokkaavat sekä yhteiskunnan toimintatapoja että yksilöiden ja yhteisöiden elämää. Ihmisenä oleminen, opiskelussa ja työssä onnistuminen sekä kansalaisena toimiminen edellyttävät laaja-alaista osaamista.

Valtioneuvoston asetuksessa säädetyt tavoitteet ohjaavat tarkastelemaan perusopetusta kokonaisuutena, jossa oppilaan kasvuun, oppimiseen ja kouluaikana muotoutuvaan osaamiseen vaikuttavat sekä opiskeltavat tiedot ja taidot että koulun toimintatavat.

²⁵ Valtioneuvoston asetus 4 § (422/2012)

Osaaminen kehittyy eri oppiaineita opiskeltaessa, kouluelämän kaikissa tilanteissa ja muussa toiminnassa koulun ulkopuolella. Osaamiseen tarvitaan tietoja ja taitoja sekä kykyä käyttää niitä tilanteen edellyttämällä tavalla. Siihen, miten oppilas pystyy käyttämään tietojaan ja taitojaan, vaikuttavat arvot, asenteet ja tahtotila. Tieto on moniulotteista ja suurelta osin jatkuvasti muuttuvaa. Se syntyy entistä enemmän verkostoissa ja sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Osaamisen kehittymiseen vaikuttaa omaksuttavia tietosisältöjä enemmän se, miten koulussa työskennellään, miten oppijan ja ympäristön vuorovaikutus järjestetään ja miten oppimista ja koulunkäyntiä tuetaan. Oppijan kokemukset ja vapaa-ajan ympäristöt heijastuvat oppimiseen monin tavoin. Oppimisen arviointi ja sen pohjalta oppilaalle annettava palaute vaikuttavat merkittävästi oppilaan motivaatioon ja suuntautumiseen opiskelussa.

Perusopetuksen valtakunnallisten tavoitteiden mukaisesti laaja-alaisen osaamisen tehtävänä on edistää oppilaan kehitystä ihmisenä ja yhteiskunnan jäsenenä ja tukea hänen valmiuttaan suuntautua tulevaisuuteen ja edistää kestävästä kehitystä.

Ihmisenä kasvamisessa on kyse oppilaan identiteetin muotoutumisesta vuorovaikutuksessa toisten ihmisten ja ympäristön kanssa. Identiteetin kehityksen kannalta on olennaista, mihin ryhmiin tai yhteisöihin ihminen kokee kuuluvansa ja millaista tukea ne antavat. Koulu yhteisö tarjoaa oppilaalle tilaisuuksia liittyä toisiin ja toimia merkityksellisenä ja rakentavana osana yhteisöään. Tärkeätä on ohjata oppilasta tunnistamaan oma erityislaatunsa, omat vahvuutensa ja kehittymistarpeensa sekä arvostamaan itseään. Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen auttaa oppilasta löytämään omat voimavaransa ja vahvistamaan haluaan elinikäiseen oppimiseen ja kehittymiseen. Perusopetuksen päättyessä oppilasta kannustetaan tekemään itsearvostukseen ja itsensä tuntemiseen perustuvia elämänvalintoja ja luottamaan mahdollisuuksiinsa selviytyä.

Osaaminen ei kehity yhteiskunnallisessa eikä historiallisessa tyhjiössä. Laaja-alainen osaaminen auttaa vastaamaan 2000-luvun ensimmäisten vuosikymmenten keskeisiin haasteisiin. Näitä haasteita yhdistää pyrkimys kestäväan elämäntapaan ja kehitykseen. Kestävän kehityksen ulottuvuudet ovat ekologinen, taloudellinen, kulttuurinen ja sosiaalis-yhteiskunnallinen. Olennaista on oppia noudattamaan kestäväan elämäntavan käytäntöjä ja ymmärtämään niiden perustelut sekä edistämään kestäväan kehitystä samanaikaisesti sen eri ulottuvuuksilla. Kestävän kehityksen ulottuvuuksien keskinäisten yhteyksien ymmärtäminen edellyttää monipuolista oppiaineiden välistä yhteistyötä.

Laaja-alaisen osaamisen kehittäminen vaatii jokaisen oppiaineen opetuksen ja koulun muun toiminnan tietoista suuntaamista yhteisiin tavoitteisiin. Koulun arvoperusta ja sen varaan rakentuva toimintakulttuuri vaikuttavat merkittävästi osaamiseen. Kukin oppiaine rakentaa oppilaan osaamista oman tiedonalaansa sisältöjä ja menetelmiä hyödyntäen. Osaamisen kehittämisessä tarvitaan oppiaineiden välistä yhteistyötä ja tiedonalarajojen ylittämistä. Oppilaiden mahdollisuus työskennellä yhdessä ja yksin itselleen merkityksellisten kysymysten ratkaisemiseksi on välttämätöntä. Koulu on yhteisö, jossa oppiminen perustuu eri-ikäisten ihmisten vuorovaikutukseen.

Tavoitteeksi asetettava laaja-alainen osaaminen kuvataan seuraavassa opetuksen ja koulun toiminnan haasteina sekä perusopetuksessa rakentuvana oppilaan oppimisena. Osaamisen alueita yhdistää pyrkimys oppilaan identiteetin vahvistamiseen sekä kestäväan tulevaisuuden edellyttämän osaamisen kehittämiseen.

Ajattelu ja oppiminen

Toimiva vuorovaikutus on perusta oppilaan ajattelun kehittymiselle ja oppimiselle. Oppilasta kannustetaan luottamaan ajattelussaan näkemyksiinsä ja olemaan rohkea, luova ja innovatiivinen. Samalla hän oppii kyseenalaistamaan ajatuksensa, näkemään asioita toisin ja hakemaan uutta tietoa. Oppilas harjaantuu analysoimaan käsillä olevaa asiaa (esitettyjä mielipiteitä, kuvallista materiaalia, kirjallista aineistoa jne.) ja tarkastelemaan sitä kriittisesti eri näkökulmista.

Oppilasta ohjataan käyttämään hankkimaansa tietoa itsenäisesti ja vuorovaikutuksessa toisten kanssa ongelmanratkaisuun, argumentointiin, päättelyyn ja johtopäätösten tekemiseen kulloisenkin tilanteen vaatimukset huomioon ottaen. Luovuuden vahvistaminen edellyttää, että oppilas voi käyttää oppimisessaan kuvittelukykyään ja oppii näkemään ennakkoluulottomasti arjen tilanteissa vaihtoehtoja. Leikit, pelit ja toiminnalliset työtävät edistävät luovaa ajattelua ja oppimisen iloa. Vähitellen oppilaan valmiudet systeemiin ajatteluun kehittyvät eli hän oppii näkemään asioiden väliset vuorovaikutussuhteet ja keskinäiset yhteydet. Tämä edellyttää oppiainerajat ylittävää työskentelyä. Oppilasta rohkaistaan syventymään työhönsä ja tarkastelemaan omia ajattelu- ja työskentelytapojaan.

Oppijana oppilasta kannustetaan olemaan avoin ja utelias. Häntä innostetaan tekemään kysymyksiä, etsimään vastauksia ja kuuntelemaan toisten näkemyksiä. Oppilaan roolia toimijana vahvistetaan ja oppilasta ohjataan asettamaan tavoitteita, suunnittelemaan työtään sekä arvioimaan etenemistään. Oppilasta autetaan tunnistamaan oma tapansa oppia ja kehittämään oppimisstrategioitaan. Oppilas saa tukea oppimiselle koulun oppivasta yhteisöstä, jonka toimintaan hänellä on myös mahdollisuus antaa oma panoksensa.

Oppilasta tuetaan rakentamaan perusopetuksen aikana hyvä perusta ja vahva motivaatio jatko-opinnoille ja elinikäiselle oppimiselle. Oppilaan ja hänen huoltajansa kanssa pohditaan opiskelun merkitystä oppilaan tulevaisuudelle.

Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

Oppilasta ohjataan tuntemaan ja arvostamaan omaa elinympäristöään sekä omia sosiaalisia, kulttuurisia, katsomuksellisia ja kielellisiä juuriaan. Oppilasta kannustetaan pohtimaan oman taustansa merkitystä ja paikkaansa sukupolvien ketjussa sekä näkemään ne vahvuuksina. Kouluyhteisössä ja koulun harjoittamassa monimuotoisessa yhteistyössä oppilas saa mahdollisuuksia tarkastella omia lähtökohtiaan suhteessa toisenlaisiin taustoihin, ympäristöihin, kulttuureihin, katsomuksiin ja tapoihin. Koulutyössä edistetään suunnitelmallisesti kunnioitusta ja luottamusta muita ihmisryhmiä ja kansoja kohtaan sekä kiinnostusta kansainväliseen yhteistyöhön.

Oppilas oppii ymmärtämään vuorovaikutuksen merkityksen omalle kehitykselleen. Koulutyöhön sisältyy runsaasti tilaisuuksia harjaantua esittämään mielipiteensä rakentavasti ja toimimaan eettisesti monenlaisissa vuorovaikutustilanteissa. Oppilasta ohjataan asettumaan toisen asemaan ja tarkastelemaan asioita ja tilanteita eri näkökulmista. Oppilasta kasvatetaan kohtaamaan kunnioittavasti muita ihmisiä ja noudattamaan hyviä tapoja.

Oppilaalle turvataan mahdollisuus oppia käyttämään opetuskielen lisäksi vähintään kahta muuta kieltä sekä matemaattisia symboleita, kuvia ja muuta visuaalista ilmaisua, musiikkia ja liikettä toimiessaan vuorovaiku-

tuksessa toisten kanssa. Häntä rohkaistaan ilmaisemaan itseään. Oppilasta ohjataan tekemään käsillään sekä arvostamaan ja hallitsemaan omaa kehoaan ja käyttämään sitä kielen ohella monipuolisesti ilmaisemaan tunteita ja näkemyksiä, ajatuksia ja ideoita. Koulu järjestää mahdollisuuksia harjaantua esiintymään eri tilanteissa. Oppilasta innostetaan käyttämään mielikuvitustaan ja kekseliäisyyttään työssään sekä suunnittelemaan ja toteuttamaan kokonaisuuksia. Oppilasta ohjataan edistämään toiminnallaan esteettisyyttä ja nauttimaan sen eri ilmenemismuodoista.

Itsestä huolehtiminen, arjenhallinta ja turvallisuus

Oppilaita ohjataan huolehtimaan itsestään ja harjaannuttamaan oman elämän ja arjenhallinnan kannalta tärkeitä taitoja. Ajanhallinta on tärkeä osa arjenhallintaa ja itsesäätelyä. Oppilas oppii tuntemaan ja ymmärtämään hyvinvointia ja terveyttä edistävien ja sitä haittaavien tekijöiden merkityksen. Hän kehittää kuluttajataitojaan ja edellytyksiään omasta taloudesta huolehtimiseen ja saa ohjausta jakamiseen, kohtuullisuuteen ja säästäväisyyteen. Tämä edellyttää harjoittelua ja kulutus päätösten perusteluiden ymmärtämistä.

Oppilas sisäistää terveyteen ja turvallisuuteen liittyvät mahdollisuudet ja keskeiset riskit ja saa valmiuksia ennakoita ja välttää vaaratilanteita. Hän oppii suojaamaan yksityisyyttään ja henkilökohtaisia rajojaan. Oppilas saa tilaisuuksia harjoitella keskeisen turvallisuuteen liittyvien merkkien ja symbolien tunnistamista. Hän oppii toimimaan tarkoituksenmukaisesti omasta ja muiden turvallisuudesta huolehtien eri tilanteissa, myös liikenteessä, ja tietää, mistä apua voi hakea. Kouluyhteisössä on mahdollisuus oppia ymmärtämään, että omalla toiminnallaan jokainen vaikuttaa niin omaan kuin toistenkin hyvinvointiin, terveyteen ja turvallisuuteen.

Oppilas elää teknologisoituneessa maailmassa. Hän tarvitsee perustietoa teknologiasta, sen kehittämisestä ja vaikutuksista sekä opastusta järkeviin valintoihin. Koulutyössä ja eri oppiaineiden yhteydessä avataan ymmärrystä teknologian monimuotoisuudesta sekä opiskellaan sen käyttöä ja toimintaperiaatteiden ymmärtämistä. Oppilasta ohjataan pohtimaan teknologiaan liittyviä eettisiä kysymyksiä ja vastuullista käyttöä.

Oppilaalle annetaan mahdollisuuksia kantaa vastuuta oman ja yhteisen työn sekä oppimisympäristön suunnittelusta, järkevistä ajankäytöstä, ympäristön siisteydestä ja järjestyksestä sekä työn loppuun saattamisesta. Osallistumisen kautta oppilas voi hahmottaa sääntöjen, sopimusten ja luottamuksen tärkeyden ja oppia päätöksentekoa. Samalla oppilasta autetaan näkemään yhteisöllisyyden, ihmissuhteiden ja keskinäisen huolenpidon merkitys hyvinvoinnille.

Monilukutaito

Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten viestien tulkinnan ja tuottamisen taitoja. Se liittyy kiinteästi ajattelutaitoihin ja kykyyn hankkia, muokata, tuottaa, esittää, arvioida ja arvottaa tietoa erilaisissa oppimisympäristöissä ja -tilanteissa. Tietoa voidaan tuottaa ja esittää sanallisten, kuvallisten, numeeristen tai muiden symbolijärjestelmien sekä näiden yhdistelmien avulla. Monilukutaito kattaa erilaiset lukutaidot, esimerkiksi peruslukutaidon, kirjoitustaidon, matemaattisen lukutaidon, kuvanlukutaidon, medialukutaidon ja digitaalisen lukutaidon. Monilukutaitoon liittyy laaja tekstikäsitelmä, jonka mukaan viestit voivat olla muun muassa kirjoitettuja, puhuttuja, audiovisuaalisia, painettuja, analogisia tai digitaalisia.

Monilukutaitoa opiskellaan jatkumona koko perusopetuksen ajan osana kaikkien oppiaineiden opiskelua. Oppiminen etenee kielellisten, visuaalisten ja numeeristen perustaitojen hallinnasta kohti laaja-alaisia teks-

tien ymmärtämis- ja tuottamistaitoja. Monilukutaito kehittyy arkikielestä kohti eri tiedonalojen käsitteellisen kielen ja esitystapojen hallintaa. Monilukutaitoisuuden kehittyminen edellyttää rikasta tekstiympäristöä, sitä hyödyntävää pedagogiikkaa ja kunkin oppiaineen viestintäkäytänteiden opettamista.

Oppilasta ohjataan ymmärtämään ja hallitsemaan eri oppiaineille tyypillisiä tapoja käsitteellistää ja ilmaista asioita. Opetuksessa hyödynnetään monimuotoisia ja erikielisiä tekstejä sekä mahdollistetaan niiden kulttuuristen yhteyksien ymmärtäminen. Oppimistilanteissa oppilaat välittävät hankkimaansa tietoa, etsivät ratkaisuja ongelmiin ja tuottavat uutta tietoa monessa eri muodossa ja eri välinein. Opetus mahdollistaa oppilaan viestintätaitojen kehittymisen perinteisissä ja monimediaisissa teknologisesti tuetuissa oppimisympäristöissä. Opetusjärjestelyt mahdollistavat erilaisten tekstien tulkinnan, käyttämisen ja tuottamisen sekä yksin että yhdessä muiden kanssa.

Perusopetus kannustaa oppilasta laajentamaan monilukutaitoaan, löytämään ja tuottamaan itselleen merkityksellisiä viestinnän muotoja. Monilukutaidon opetuksessa arvostetaan ja hyödynnetään oppilaan vapaa-ajan tekstejä ja niistä nousevia tulkintoja maailmasta. Monipuoliset oppimistilanteet mahdollistavat sen, että oppilas voi nauttia erilaisista teksteistä ja käyttää taitojaan aktiivisena osallistujana ja vaikuttajana.

Tieto- ja viestintäteknologian osaaminen

Tieto- ja viestintäteknologia ja verkkoympäristöissä työskentely vaikuttavat ja tuovat uusia mahdollisuuksia ajatteluun ja oppimiseen. Uusi teknologia mahdollistaa oppilaan aktiivisen roolin vahvistamisen ja vuorovaikutteisten pedagogisten käytäntöjen kehittämisen.

Koulussa käytetään monipuolisesti tieto- ja viestintäteknologiaa ja mediaa eri oppiaineissa ja kaikilla perusopetuksen vuosiluokilla. Niitä hyödynnetään vuorovaikutukseen, tiedon kanssa työskentelyyn ja uuden tiedon luomiseen sekä ongelmien ratkaisemiseen. Työskentelyn sisällöiksi valitaan oppilasta kiinnostavia haasteita ja ongelmia ja vahvistetaan oppimismotivaatiota, itseohjautuvuutta ja luovuutta.

Oppilas oppii tieto- ja viestintätekniiikan ja verkkoviestinnän perustaidot. Häntä autetaan kehittämään verkkoviestinnän edellyttämiä käytännön taitoja sekä tiedon hankinnan, jäsentelyn, analysoinnin, uuden tiedon tuottamisen ja sähköisten palveluiden käyttämisen taitoja. Työssä opitaan arvioimaan tiedon luotettavuutta ja käyttämään lähteitä monipuolisesti. Oppilasta ohjataan käyttämään tarkoituksenmukaisesti nopeasti kehittyvää teknologiaa ja verkkoympäristöjä sekä niihin liittyviä käsitteitä ja kieltä.

Työskentelyyn sisältyy tieto- ja viestintätekniiikkaa ja verkkoympäristöjä hyödyntävää vuorovaikutusta toisten oppijoiden, opettajien ja muiden asiantuntijoiden kanssa. Työskentely kehittää yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja. Oppilasta ohjataan tunnistamaan verkkoympäristössä ilmeneviä eettisiä pulmia, kuten tietoturvaan, yksityisyyden suojaan tai emotionaaliseen turvallisuuteen liittyviä riskejä ja soveltamaan tietoturvaa vahvistavia käytäntöjä.

Oppilasta ohjataan tuntemaan tieto- ja viestintätekniiikan erilaisia käyttötarkoituksia kotona, koulussa, lähiyhteisössä ja yhteiskunnassa. Oppilas harjaantuu arvioimaan tieto- ja viestintätekniiikan vaikutusta omaan turvallisuuteen, ihmisten väliseen vuorovaikutukseen ja työn luonteeseen. Oppilas saa kokemuksia tieto- ja viestintätekniiikan käytöstä kansainvälisessä vuorovaikutuksessa ja oppii ymmärtämään sen merkityksen ja mahdollisuudet globaalissa maailmassa.

Työskentely, opiskelu ja työelämässä tarvittava osaaminen

Oppilas harjaantuu työskentelemään yksin ja yhdessä toisten kanssa. Häntä rohkaistaan työskentelemään järjestelmällisesti ja pitkäjänteisesti sekä ottamaan kasvavassa määrin vastuuta tekemisestään. Oppilasta kannustetaan sisukkuuteen työnsä loppuunsaattamisessa ja työn tulosten arvostamiseen. Yhteisissä työskentelytilanteissa oppilas voi hahmottaa oman tehtävänsä osana kokonaisuutta. Hän oppii vastavuoroisuutta sekä neuvottelemaan ja ponnistelemaan yhteisen tavoitteen saavuttamiseksi. Oppilasta ohjataan käsittelemään ristiriitatilanteita rakentavasti ja oppimaan virheistään.

Saadessaan koulutyössä monipuolisia kokemuksia oppilas oppii suunnittelemaan työprosesseja, asettamaan hypoteeseja, kokeilemaan erilaisia vaihtoehtoja ja tekemään johtopäätöksiä. Hän oppii arvioimaan työhön tarvittavan ajan ja muut edellytykset ja toimimaan joustavasti olosuhteiden muuttuessa. Oppilas oppii ennakoimaan työskentelyn mahdollisia vaikeuksia ja kohtaamaan myös epäonnistumisia ja pettymyksiä.

Oppilasta ohjataan hyödyntämään laaja-alaisen osaamisen eri alueisiin kuten arjenhallintaan, ilmaisuun, vuorovaikutukseen tai ajatteluun liittyvää osaamistaan opiskelussa ja työelämässä. Oppilaan vapaa-ajallaan hankkima osaaminen nähdään opiskelu- ja työmahdollisuuksia rikastavana tekijänä.

Oppilasta ohjataan tuntemaan lähiympäristön yhteiskunnallisia ja taloudellisia rakenteita ja toimintatapoja. Koulutyössä harjoitellaan ryhmätoimintaa, projektityöskentelyä ja verkostoitumista. Huolehditaan siitä, että oppilas saa kokemuksia yhteistyöstä koulun ulkopuolisten toimijoiden kanssa.

Oppilasta kannustetaan suhtautumaan uusiin mahdollisuuksiin rohkeasti ja toimimaan muutostilanteissa joustavasti ja luovasti. Osallistumisen ja vaikuttamisen kokemusten kautta oppilasta ohjataan tarttumaan asioihin aloitteellisesti ja olemaan avoin erilaisille vaihtoehdoille. Koulutyöhön sisällytetään toimintaa, kuten työelämään tutustumisjaksoja tai esimerkiksi koulun sisäistä työharjoittelua ja vapaaehtoistyötä, joissa oppilas oppii tuntemaan erilaisia ammatteja ja saa kokemuksia työstä ja toisten auttamisesta. Siten oppilaalle tarjotaan tilaisuus oppia oivaltamaan työn ja yritteliäisyyden merkitys ja mahdollisuudet sekä oma vastuu yhteisön ja yhteiskunnan jäsenenä.

Oppilasta autetaan ottamaan selvää opintoihin ja työhön liittyvistä mahdollisuuksista ja uravalinnoista. Oppilasta rohkaistaan pohtimaan omia taipumuksiaan ja kiinnostuksen kohteitaan ja tekemään valintansa perustellusti. Oppilasta ohjataan vähitellen vastuuseen siitä, että hän hankkii riittävän yleissivistyksen sekä edellytykset perusopetuksen jälkeisille opinnoille, työelämään siirtymiselle ja myöhemmälle elämälle.

Osallistuminen, vaikuttaminen ja vastuullisuus

Perusopetuksessa vahvistetaan oppilaan kiinnostusta yhteisiä ja yhteiskunnallisia asioita kohtaan sekä toimimaan demokraattisen yhteiskunnan jäsenenä. On tärkeä että oppilas pääsee osallistumaan asioiden suunnitteluun jokapäiväisessä koulutyössä ja saa kokemuksia vaikuttamisesta ja päätöksenteosta esimerkiksi oppilaskuntatoiminnan kautta. Koulu tarjoaa mahdollisuuksia myös uudenslaisille ja kokeileville osallistumisen muodoille.

Osallistumalla oppilas harjaantuu ilmaisemaan oman näkemyksensä rakentavasti ja saa kokemuksia kuuluksi ja arvostetuksi tulemisesta. Koulun toiminta vahvistaa oppilaan tunnetta ryhmään ja yhteisöön kuulumisesta. Oppilas oppii työskentelemään yhdessä toisten kanssa ratkaisujen löytämiseksi ja hyväksymään sen, että oma näkemys ei voi aina voittaa.

Perusopetuksen aikana oppilaalle muodostuu näkemys siitä, miksi opiskelu on tärkeätä ja mihin osaamista tarvitaan. Oppilasta ohjataan ymmärtämään omien valintojen ja tekojen merkitys paitsi omalle elämälle, myös lähiyhteisöille, yhteiskunnalle ja luonnolle. Häntä tuetaan pohtimaan ratkaisujaan ja kantamaan vastuunsa kestävästä tulevaisuudesta.

LUKU 4 KASVUA JA OPPIMISTA TUKEVA TOIMINTAKULTTUURI

Toimintakulttuurin merkitys

Toimintakulttuuri on historiallisesti ja kulttuurisesti muotoutunut tapa toimia. Sitä voidaan kehittää ja muuttaa. Lainsäädäntö, viralliset ohjeet ja opetussuunnitelmat saavat tulkintansa opetuksen järjestäjän ja koulujen toimintakulttuurissa.

Toimintakulttuuri on kokonaisuus, joka muodostuu

- säädöksistä sekä paikallisista ja koulujen omista suunnitelmista
- johtamisrakenteista ja työn organisoinnista
- oppimiskäsityksestä ja pedagogiikasta sekä
- vuorovaikutuksesta ja ilmapiiristä.

Osa toimintakulttuuriin vaikuttavista seikoista on kirjoitettuja ja tiedostettuja, osa tiedostamattomia ja samalla tahattomia. Toimintakulttuuri vaikuttaa kokonaisuudessaan sen piirissä oleviin riippumatta siitä, tiedostetaanko sen merkitys ja erityisesti tahattomien vaikutusten riski. Työ toimintakulttuurin tahattomien vaikutusten tunnistamiseksi ja poistamiseksi on tärkeä osa toimintakulttuurin kehittämistä. Tämän työn perusedellytys on avoin, luottamuksellinen ja kaikkia työyhteisön jäseniä osallistava keskustelukulttuuri.

Toimintakulttuurin tulee ilmentää käytännössä yhteisesti sovittua arvoperustaa ja oppimiskäsitystä. Sen tehtävänä on edistää arjen toiminnassa opetukselle ja kasvatukselle asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Kaikkien oppilaiden kanssa työskentelevien aikuisten on tärkeää tiedostaa, että heidän tapansa toimia ja olla vuorovaikutuksessa välittyy mallina oppilaille. Oppilaat kasvavat koulun toimintakulttuurissa ja omaksuvat huomaamattaankin sen arvoja, asenteita ja tapoja sekä vuorovaikutus- ja kielenkäyttömalleja.

Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat linjaukset

Perusopetuksessa toimintakulttuurin kehittämistä ohjaa pyrkimys hyvään elämään, joka edellyttää kestävästä elämäntapaa. Hyvä elämä on sekä välitön että pitkälle tulevaisuuteen ulottuva tavoite. Toimintakulttuuri vaikuttaa kaikkien päivittäiseen hyvinvointiin ja koulutyön mielekkyyden kokemukseen. Tulevaisuuden kannalta olennaisia ovat toimintakulttuurin vaikutukset erityisesti oppilaiden identiteettiin ja osaamiseen.

Perusopetuksen toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat linjaukset, joita kuvataan seuraavilla avainsanoilla

- oppiva yhteisö
- monipuoliset työskentelytavat
- vuorovaikutus ja osallisuus
- hyvinvointi
- turvallinen arki
- kulttuurinen monimuotoisuus ja kielitietoisuus
- vastuu ympäristöstä ja tulevaisuuteen suuntautuminen.

Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat linjaukset on tarkoitettu suuntaamaan opetuksen järjestäjän ja koulujen toimintaa. Linjaukset on kirjoitettu kuvaamaan koulun toimintaa ja sitä, miten kouluyhteisö toimintatavoillaan vaikuttaa oppilaan hyvinvointiin ja osaamisen kehittymiseen. Kestävän elämäntavan kaikki ulottuvuudet sisällytetään toimintakulttuurin linjauksiin. Yhdessä nämä seitsemän kehittämislinjausta rakentavat kestävästä tulevaisuutta.

Oppiva yhteisö

Koulu toimii oppivana, lapsen kasvua tukevana yhteisönä ja kannustaa kaikkia jäseniään oppimiseen.

Oppiva yhteisö vahvistaa oppilaan myönteistä ja realistista käsitystä itsestään oppijana. Rakentava ja kannustava palaute auttaa iloitsemaan oppimisesta ja sen edellyttämästä ponnistelusta, kokemaan onnistumista ja löytämään omia vahvuuksia. Yhdessä tekeminen tukee kaikkien yhteisön jäsenten oppimista.

Jotta yhteisö ja siihen kuuluvat yksilöt voivat oppia, tarvitaan sekä virittäytymistä ja aktiivisuutta että kii-reettömyyttä ja rauhaa. Oppiminen edellyttää aika ajoin pysähtymistä oman työn, tavoitteiden ja toiminta-tapojen pohdintaan. Se edellyttää tilanteen arviointia ja halua kehittää itseä ja ympäristöä. Oppimisen laa-tuun ja motivaatioon vaikuttaa mahdollisuus riittävästi syventyä ja saattaa työn alla oleva tehtävä loppuun.

Koulun pedagoginen johtaminen edellyttää toimintakulttuurin jatkuvaa tietoista seuraamista, arvioimista ja kehittämistä oppivan yhteisön periaatteiden mukaisesti. Jaettu johtajuus luo osallisuutta ja yhteisöllisyyttä sekä vahvistaa kaikkien voimavarojen käyttöä yhteiseksi hyväksi.

Suuntautumalla avoimeen vuorovaikutukseen koulu on tärkeä ja oppimista virittävä toimija myös lähiyh-teisössään.

Monipuoliset työskentelytavat

Koulussa käytetään monipuolisia oppimisen ja työskentelyn tapoja ja annetaan tilaa eri ikäkausille tunnus-omaiseen luovaan toimintaan, elämyksiin ja leikkiin. Työ järjestetään joustavasti ottaen huomioon oppilai-den tarpeet ja oppimisen tavoitteet. Oppija ohjataan löytämään ja käyttämään itselleen sopivia työskente-lyn muotoja.

Koulussa tunnustetaan oppimisen moninaisuus ja käytetään suunnitelmallisesti toiminnallisuutta, taiteen eri ilmaisukeinoja, erilaisia oppimisympäristöjä ja yhteistyötä lähiyhteisöjen kanssa. Työskentelyssä hyödynne-tään tieto- ja viestintäteknologian sekä verkkoympäristöjen mahdollisuuksia opiskelun, ajattelun, luovuuden, yhteistyön ja vuorovaikutuksen rikastamiseen.

Oppilaiden vapaa-ajalla tapahtuva oppiminen otetaan huomioon ja liitetään se viisaasti koulutyöhön.

Vuorovaikutus ja osallisuus

Yhteistyö ja monenlainen vuorovaikutus ovat oppilaan kasvua, oppimista ja sivistymistä tukevia tekijöitä, joita tietoisesti kehitetään. Työskentely yhdessä toisten kanssa ohjaa oppijaa tunnistamaan oman erityis-laatunsa ja kohtaamaan erilaisuutta.

Kokemus kuulumisesta yhteisöön sekä mahdollisuus vaikuttaa omaan ja yhteiseen työhön sekä lähiyhteisön toimintaan vahvistaa osallisuutta. Koulu kannustaa osallistumiseen ja kehittää osallisuutta ja osallistumista edistäviä rakenteita ja toimintatapoja. Avoimuutta ja rakentavaa keskustelukulttuuria tarvitaan sekä koulu-yhteisön sisäisessä että huoltajien ja muiden tahojen kanssa tehtävässä moniammatillisessa yhteistyössä.

Osallistumisen ja vaikuttamisen kokemusten kautta jokainen oppilas kehittää taitojaan toimia demokraatti-ssa yhteiskunnassa ja kasvaa vähitellen ottamaan vastuuta oman ja yhteisen tulevaisuuden kestävästä rakentamisesta. Toimintatavat rakennetaan yhdessä oppilaiden kanssa heidän ikä- ja kehitystasonsa mukai-sesti. Oppilaskuntatoiminta tarjoaa väylän oppilaiden osallistumiselle. Yhteistyö erilaisten järjestöjen kanssa avartaa oppilaan käsityksiä yhteiskuntaan vaikuttamisesta. Kansainvälinen toiminta luo mahdollisuuksia

kohdata erilaisuutta sekä oppia vuorovaikusta eri kulttuureista ja maista olevien kanssa. Näin voidaan laajentaa osallisuuden piiriä.

Hyvinvointi

Hyvinvoinnin näkökulma ulottuu kaikkeen toimintaan koulun arjessa ja ohjaa jokaisen työskentelyä. Tavoitteena on koko kouluyhteisön ja jokaisen yksittäisen oppilaan kokonaisvaltainen hyvinvointi. Tämä edellyttää oppilaan aitoa kohtaamista, välittävää ja kunnioittavaa vuorovaikutusta, ohjausta ja varhaista tukea. Oppilasta kuunnellaan ja rohkaistaan löytämään omat vahvuutensa ja voimavaransa. Koulun vuorovaikutussuhteissa korostuvat yhteisöllisyys, avoimuus, luottamus ja kuunteleminen sekä hyvät tavat.

Yhteistyössä kotien kanssa kehitetään toimintatapoja ja rakenteita, jotka lisäävät hyvinvointia ja ohjaavat terveyttä edistävään elämäntapaan ja arjenhallintaan. Liikkuminen on osa jokaisen oppilaan koulupäivää. Kouluruokailun laatuun ja viihtyisyyteen kiinnitetään huomiota. Kerhotoiminnalla voidaan syventää oppimista ja tukea harrastuneisuutta.

Koulutyön järjestämisessä pyritään arjen ennakoitavuuteen ja kiireettömyyteen. Säännöllisyys, jatkuvuus ja johdonmukaisuus luovat hyvinvointia ja turvallisuutta. Koulun ilmapiiri on rauhallinen, kannustava ja ystävällinen. Se mahdollistaa oppimisen ja kehittymisen ilon.

Koulun toiminnassa otetaan huomioon oppilaiden yksilöllisyys ja erilaiset tarpeet, erityisesti sukupuolten kasvun, kehityksen ja oppimisen erot. Oppilailla on tasapuolinen mahdollisuus saada varhaista ja riittävää tukea kasvuunsa ja oppimiseensa sekä yksilönä että ryhmän jäsenenä.

Oppilaiden ja kouluyhteisön työskentelyä ja hyvinvointia seurataan ja arvioidaan koulussa sekä yhteistyössä kotien ja muiden kumppaneiden kanssa.

Turvallinen arki

Turvallisuus on hyvinvoinnin perustekijä. Oppilaalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön²⁶. Turvallisuus sisältää fyysisen, sosiaalisen ja psyykkisen ulottuvuuden. Koulun turvallisuustyö koskee sekä ennalta ehkäisevää että turvallisuutta rakentavaa toimintaa. Koulussa on valmiudet myös varhaiseen puuttumiseen ja akuuttien ongelmatilanteiden ratkaisemiseen.

Turvallisuus kuuluu koulun kaikkeen toimintaan ja siitä huolehtiminen on jokaisen kouluyhteisön aikuisen tehtävä. Kouluyhteisön turvallisuutta ohjaavat toimintatavat ja säännöt sovitaan yhdessä. Koulussa huolehditaan tilojen ja oppimisympäristöjen, opetusvälineiden ja -tilanteiden, välituntien ja muiden koulutyöhön sisältyvien tapahtumien turvallisuudesta. Kotien ja muun lähiyhteisön kanssa tehdään työtä kouluympäristön ja koulumatkojen turvallisuuden edistämiseksi.

Kerhotoiminta sekä aamu- ja iltapäivätoiminta ovat osa oppilaan koulupäivää ja ne tarjoavat mahdollisuuden turvalliseen arkeen aikuisen ohjauksessa. Koulussa on turvallinen ja hyväksyvä ilmapiiri. Hyvät sosiaaliset suhteet ja avoin vuorovaikutus luovat edellytykset työrauhalle.

Yhteistyö kotien, lähiyhteisön ja muiden yhteistyötahojen kanssa lisää turvallisuutta. Turvallisuuteen liittyvää tietoisuutta sekä toiminnan suunnitelmallisuutta kehitetään koulun sisällä ja yhteistyössä ulkopuolisten tahojen kanssa.

²⁶ Lakiviite

Kulttuurinen monimuotoisuus ja kielitietoisuus

Koulu on osa kulttuurisesti monimuotoistuvaa ja globalisoituvaa yhteiskuntaa. Kulttuureilla tarkoitetaan ihmisryhmien monenlaisia ja muuttuvia elämänmuotoja. Kulttuuri muodostuu niistä arvoista, uskomuksista ja näkemyksistä, jotka vaikuttavat inhimilliseen käyttäytymiseen sekä niistä toimintatavoista ja tuotteista, joita tämän käyttäytymisen pohjalta syntyy. Kulttuuri vaikuttaa ihmisen toimintaan, tapaan havaita ja hahmottaa todellisuutta sekä luokitella ja jäsentää asioita. Ryhmän kulttuuri sisältää tavat, joilla sen jäsenet ovat oppineet ajattelemaan, tuntemaan ja reagoimaan.

Jokaisessa yhteisössä elää rinnakkain useita kulttuureita. Jokainen yksilö liittyy useisiin kulttuureihin sen mukaan, mihin hän kuuluu tai haluaa kuulua, ja keiden kanssa hän haluaa jakaa yhteisiä arvoja, tavoitteita ja toimintatapoja. Muuntuvat kulttuurit ja identiteetit elävät rinnakkain kouluyhteisössä. Koulu hyödyntää ympäristön kielellistä ja kulttuurista monimuotoisuutta, mutta se tuottaa myös omaa kulttuurista todellisuutta. Se rohkaisee jäseniään aktiiviseen ja vastuulliseen toimintaan ja osallisuuteen sekä lähiyhteisössä että kansainvälisesti.

Kouluyhteisö suhtautuu avoimesti kulttuuriseen monimuotoisuuteen ja antaa tilaa monikerroksisille identiteeteille. Se kehittää kulttuurienvälistä ymmärrystä ja kunnioitusta myös kouluyhteisön sisällä. Kulttuurisesti monimuotoisessa koulussa erilaiset ajattelutavat tulevat nähdyiksi ja kuulluiksi, niitä pohditaan ja niistä neuvotellaan. Niiden pohjalta luodaan myös uusia ajattelu- ja toimintatapoja. Tietoisuus kulttuurisesta monimuotoisuudesta yhdistää kaikkia kouluyhteisön jäseniä, niin opettajia, oppilaita kuin muita kouluyhteisössä toimivia henkilöitä. Kulttuurinen monimuotoisuus nähdään kasvun, luovuuden ja oppimisen voimavarana.

Yksi kulttuurisen monimuotoisuuden ilmentymä on monikielisyys. Kielillä tarkoitetaan sekä koulun opetuskieltä tai -kieliä, oppilaiden äidinkielen tai äidinkielten eri kielenkäyttötapoja ja murteita että eri yhteisöissä, kulttuureissa ja maissa puhuttuja, kirjoitettuja ja viitottuja kieliä. Näin ajatellen jokainen kouluyhteisö ja kouluyhteisön jäsen on monikielinen, samoin kuin ympäröivä yhteiskunta. Monikielisyys sisältää myös eri tiedonalojen symbolijärjestelmät. Koulu tukee oppilaan monikielisyyden ja kieliä arvostavan asenteen kehittymistä. Kieliyhteisöihin liittyvistä asenteista käydään keskustelua ja niitä pohditaan yhdessä. Kielitietoisessa koulussa ymmärretään kielen keskeisyys kasvamisessa, oppimisessa, yhteistoiminnassa, identiteettien rakentumisessa ja yhteiskuntaan sosiaalistumisessa.

Kielitietoisessa koulussa jokainen opettaja on kielellinen malli ja opettamansa oppiaineen kielen opettaja. Kielet ovat oppimisen kohde ja väline. Opetuksessa otetaan huomioon se, että jokaisella tiedonalalla on oma kielensä, tekstikäytäntönsä, käsitteistönsä ja symbolijärjestelmänsä. Eri tiedonalojen kielet avaavat samaan ilmiöön eri näkökulmia. Oppiaineiden opetuksessa edetään arkikielestä käsitteellisen ajattelun kieleen. Jokaisella oppilaalla on oikeus kehittyä kielen käyttäjänä ja kielen oppijana. Opetuksessa otetaan huomioon oppijoiden erilaiset oppimisen edellytykset ja tavat.

Koulussa tuetaan oppilaiden kasvua monipuolisiksi ja taitaviksi kielenkäyttäjiksi sekä äidinkielellään että muilla kielillä. Monien kielten käyttö rinnakkain koulun arjessa nähdään luontevana ja kieliä arvostetaan. Oppilaita rohkaistaan vuorovaikutukseen ja kohtaamiseen opiskelemillaan kielillä vähäiselläkin kielitaidolla. Kieliä käytetään rohkeasti ja niillä leikitellään. Koulussa hyödynnetään koulun ulkopuolisia kielenkäyttötilanteita ja sitä kielivarantoa, jota oppilaat hankkivat koulun ulkopuolella.

Vastuu ympäristöstä ja tulevaisuuteen suuntautuminen

Opetuksen järjestäjä ja koulu ottaa toiminnassaan huomioon ympäristönäkökohdat ja kestävän kehityksen vaatimukset sekä toimii esimerkkinä vastuullisesta suhtautumisesta ympäristöön. Oppilaille välittyy ymmärrys nyt tehtävien valintojen vaikutuksista ympäristöön ja tulevaisuuteen. Ympäristövastuullisuus näkyy mm. hankinnoissa, energian, veden ja materiaalien käytössä, kestävässä ruokavalinnoissa ja kierrätyksessä. Oppilaat saavat koulussa mahdollisuuksia kestävien elämäntapojen ja vastuullisen taloudellisen toiminnan oppimiseen. Oppilaiden ajattelua ohjataan kuluttamisen kulttuurista kohti ekologis-taloudellisesti kestävää kulttuuria.

Opiskelutilanteissa hyödynnetään myös koulun lähellä olevaa luontoa sekä rakennettua ja sosiaalista ympäristöä. Lähiympäristön tutkiminen lisää oppilaiden herkkyyttä ja kiintymystä ympäristöä kohtaan ja vastuuta ympäristön vaalimisesta. Oppilaiden omat projektit ja mahdollisuus olla mukana lähiyhteisön ja ympäristön kannalta tärkeissä hankkeissa ja tapahtumissa lisäävät oppimisen merkityksellisyyttä.

Koulu rakentaa kaikella toiminnallaan tulevaisuutta ja ohjaa oppilaitaan näkemään yhteyden menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden välillä. Oppilaat oppivat arvioimaan omaa elämäntapaansa sekä rohkautuvat uudistamaan omia ja yhteiskunnan toimintatapoja kestäväen tulevaisuuden rakentajina. Koulun tarjoamat toimintamahdollisuudet ja koulusta välittyvä myönteinen asenne tulevaisuuteen vahvistavat oppilaiden motivaatiota, tahtoa ja taitoa toimia vastuullisina kuntalaisina, kansalaisina ja maailmankansalaisina.

LUKU 5 OPPIMISEN EDISTÄMINEN KOULUTYÖSSÄ

Opetuksen suunnittelun ja toteutuksen lähtökohtana ovat opetuksen arvoperusta ja opetussuunnitelman perusteiden oppimiskäsitys. Näiden lisäksi koulutyön suunnittelun ja toteutuksen lähtökohtana ovat laaja-alainen osaaminen, oppimista edistävän toimintakulttuurin luominen ja kehittäminen, oppiaineiden tavoitteet sekä tässä luvussa esitetyt kuvaukset. Opetus järjestetään siten, että oppilaalla on mahdollisuus opiskella tavoitteiden suuntaisesti sekä itsenäisesti että yhteistoiminnassa kouluyhteisön jäsenten ja koulun ulkopuolisten tahojen kanssa.

Oppimisympäristöt

Oppimisympäristöjen tulee tukea yksilön ja yhteisön kasvua, oppimista ja vuorovaikutusta²⁷. Oppilas oppii erilaisissa oppimisympäristöissä vuorovaikutuksessa vertaisryhmän, opettajien, kouluyhteisön jäsenten, koulun ulkopuolisten asiantuntijoiden ja eri yhteisöjen kanssa. Oppimisympäristöt muodostavat pedagogisesti monipuolisen ja joustavan kokonaisuuden, joissa erilaiset työtavat ja vuorovaikutustilanteet sekä yhteisöllinen tiedonrakentaminen ja taitojen oppiminen ovat mahdollisia. Oppimisympäristöjen tehtävänä on tukea oppilaan hyvinvointia, osallisuutta, omatoimisuutta ja itseohjautuvuutta. Oppilaiden vapaa-ajalla tapahtuva oppiminen otetaan tarkoituksenmukaisella tavalla huomioon koulutyössä. Opetus antaa valmiuksia oppimiseen erilaisissa tilanteissa ja paikoissa.

Oppimisympäristöissä otetaan huomioon kouluyhteisön ja oppilaan kokonaisvaltainen hyvinvointi. Kunniottava ja kiireetön ilmapiiri tukee oppimista. Toiminnassa edistetään työrauhaa²⁸. Hyvät oppimisympäristöt edistävät oppimisen iloa sekä oppilaan uteliaisuutta ja luovuutta. Oppilas saa myönteisiä kokemuksia ja elämyksiä, jotka innostavat oman osaamisen kehittämiseen. Oppimisympäristöjen tulee olla turvallisia ja terveellisiä²⁹. Turvallinen ja terveellinen oppimisympäristö edistää oppilaiden ikäkauden ja edellytysten mukaista tervettä kasvua ja hyvinvointia. Turvallista työskentelyä harjoitellaan myös digitaalisissa oppimisympäristöissä. Olosuhteet suunnitellaan sellaisiksi, että toiminta on kestävän kehityksen tavoitteiden mukaista.

Hyvä oppimisympäristö edistää vuoropuhelua, osallistumis- ja vaikutusmahdollisuuksia, yhteisöllistä tiedon rakentamista ja osaamisen jakamista. Työelämän ja eri alojen asiantuntijoiden kanssa tehdään yhteistyötä eri tavoin. Monikulttuurisissa ja kansainvälisissä oppimisympäristöissä opitaan kulttuuri- ja kielitietoista vuorovaikutusta. Oppimisympäristöjen suunnittelussa otetaan huomioon oppilaiden yksilölliset tarpeet³⁰. Oppilaat voivat valita erilaisia tapoja toimia ja vaikuttaa omaan ympäristöönsä. Oppimisympäristöt tukevat elinikäistä oppimista oppilaan kehitysvaiheen mukaan. Ne antavat mahdollisuuden myös yksilöllisyydelle ja itsenäiselle työskentelylle.

Oppimisympäristöissä otetaan huomioon, että oppilaat elävät monimuotoisessa ja globalisoituvassa maailmassa, jota erilaiset tieto- ja viestintäteknologiat, verkkopalvelut ja pelit muokkaavat. Tieto- ja viestintäteknologian hyödyntämiseen liittyvät taidot mahdollistavat oppilaan kasvamisen yhteiskunnan aktiiviseksi jäseneksi. Toiminnassa vahvistetaan koulutuksellista tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta myös tie-

²⁷ Lakiviite

²⁸ Lakiviite

²⁹ Lakiviite

³⁰ Lakiviite

to- ja viestintätekniiikan käyttöön liittyvän osaamisen osalta. Oppilaita ohjataan ja kannustetaan omatoimiseen ja kriittiseen tiedonhankintaan ja heille annetaan valmiudet sitä edellyttävän tieto- ja viestintäteknologian käyttöön³¹. Oppilaat harjoittelevat tiedon parissa työskentelyä ja luovat uutta tietoa yksin ja yhdessä muiden kanssa tieto- ja viestintätekniiikkaa tarkoituksenmukaisesti hyödyntäen.

Oppimisen edistämiseksi ja tukemiseksi otetaan käyttöön uusimpia teknologioita ja sovelletaan niitä tarkoituksenmukaisella tavalla jokapäiväiseen opetukseen ja oppimiseen. Myös oppilaiden omia välineitä voidaan käyttää oppimisen tukena. Oppilaita ohjataan vastuulliseen ja turvalliseen toimintaan tietoverkoissa. Tieto- ja viestintätekniiikkaa ja sähköisiä oppimateriaaleja hyödynnetään monipuolisesti eri oppiaineissa sekä oppiaineiden rajat ylittävässä oppimisessä. Yhteisöllisen työskentelyn taitoja vahvistetaan tieto- ja viestintätekniiikan avulla ja oppilaan henkilökohtaisia oppimispolkuja tukevia välineitä ja sovelluksia otetaan käyttöön.

Oppimisessa hyödynnetään koulun ulko- ja sisätilojen lisäksi luontoa ja rakennettua ympäristöä. Myös eri yhteistyökumppaneiden tarjoamia mahdollisuuksia käytetään tarkoituksenmukaisella tavalla oppimisympäristöinä. Koulun muunneltavat ja joustavat tilaratkaisut kalusteineen, varusteineen ja välineineen tukevat erilaisia työtapoja, oppilaiden aktiivista osallistumista ja yksilöllisten tarpeiden huomioimista. Tilaratkaisujen suunnittelussa, toteutuksessa ja käytössä otetaan huomioon hyvät ergonomiset, esteettiset, esteettömät ja akustiset olosuhteet sekä tilojen valaistus, sisäilmasto, viihtyisyys ja järjestys. Tilat, välineet ja materiaalit sekä kirjastopalvelut pyritään saamaan oppilaan käyttöön niin, että ne antavat mahdollisuuden aktiiviseen ja myös itsenäiseen opiskeluun.

Työtavat

Työtapojen valintaa ohjaavat opetukselle ja oppimiselle asetetut tavoitteet sekä oppilaiden tarpeet, edellytykset ja kiinnostuksen kohteet. Opetuksessa käytetään oppilaiden edellytykset huomioon ottavia, eri ikäkausiiin sekä erilaisiin oppimistehtäviin ja -tilanteisiin soveltuvia monipuolisia työtapoja. Työtapojen valinnalla pyritään tunnistamaan oppilaiden yksilöllisyys ja persoonallisuus sekä edistämään yhdenvertaisuutta ja sukupuolten välistä tasa-arvoa. Työtapojen monipuolisuudella ja vaihtelulla tuetaan ja ohjataan koko opetusryhmän ja yksittäisen oppilaan oppimista.

Oppimaan oppimisen taitojen kehittymisen kannalta on tärkeää, että oppilas suunnittelee ja arvioi opiskeluaan ja on mukana valitsemassa työtapoja. Tämä edistää oppilaan vastuuta omasta oppimisestaan ja kouluyhteisössä työskentelystä. Opettajien keskinäistä yhteistyötä työtapojen valinnassa tarvitaan erityisesti silloin, kun opettajat opettavat yhdessä samaa opetusryhmää tai luokka-astetta.

Työtapojen valinta ohjaa käyttämään monipuolisia menetelmiä myös arvioinnissa, mikä antaa oppilaalle mahdollisuuden osoittaa osaamistaan erilaisin tavoin.

Laaja-alaisen osaamisen edistäminen

Työtapojen valinnalla opettaja luo sellaisia yhdessä oppimisen tilanteita, joissa oppilaat voivat kehittää oppimisen ja oman tulevaisuutensa kannalta tärkeitä laaja-alaisen osaamisen alueita.

³¹ Lakiviite

Osaaminen rakentuu eri tiedonalojen tietojen ja erilaisten taitojen varaan. Eri tiedonaloilla on niille ominaisia työtapoja. Työtavat edistävät jäsenyten tiedon rakenteiden muodostumista sekä erilaisten taitojen oppimista ja niissä harjaantumista. Ne kehittävät tiedon hankkimisen, käsittelyn, analysoimisen, esittämisen, soveltamisen, syntetisoinnin, arvioinnin ja luomisen taitoja. Työtapojen valinnalla tuetaan oppilaan systeemisen ajattelun kehittymistä ja autetaan oppilasta hahmottamaan vuorovaikutuksellisia kytkentöjä sisältäviä kokonaisuuksia tarkoituksenmukaisesti ja luovasti.

Oppilaan käsitteellistä ja menetelmällistä osaamista ja taitoa soveltaa osaamista uusissa tilanteissa voidaan kehittää esimerkiksi tutkivan oppimisen avulla. Samalla tuetaan oppilaan kriittisen ja luovan ajattelun kehittymistä. Kriittinen ja luova ajattelu kehittyy myös ongelmalähtöisessä oppimisessä, taiteen tekemisessä, leikissä ja ideoitaessa vaihtoehtoja aivoriihityypissä työskentelyssä.

Monipuoliset työtavat antavat mahdollisuuksia eri ikäkausille ominaiseen luovaan toimintaan, elämyksiin ja leikkiin sekä mahdollistavat ilon ja onnistumisen kokemukset. Draaman ja muun itseilmaisun sekä digitaalisen median käyttö opetuksessa edistää oppilaan kasvua itsensä tuntevaksi, itsetunnon terveeksi ja luovaksi ihmiseksi, joka kykenee ilmaisemaan itseään monipuolisesti ja toimimaan rakentavassa vuorovaikutuksessa erilaisten ihmisten ja ihmisryhmien kanssa.

Motivaation vahvistaminen

Oppilaan kiinnostusta ja motivaatiota voidaan tukea erityisesti sellaisilla työtavoilla, jotka vahvistavat oppilaan autonomiaa ja ryhmään kuulumisen tunnetta. Oppilas kokee autonomiaa, kun hän on itse aktiivisesti suunnittelemassa ja arvioimassa omaa opiskeluaan. Onnistumisen kokemuksilla, kannustavalla palautteella ja vertais- sekä itsearviointilla tuetaan myös oppilaan myönteisen minäkuvan ja itsetunnon kehittymistä. Erilaisten työtapojen ja oppimisprosessien avulla motivoidaan ja innostetaan oppilaita oppimisessa. Näin oppilaalle syntyy halu oppia ja luottamus siihen, että hän pystyy oppimaan uutta.

Työtavoilla edistetään vuorovaikutusta oppilaiden, opettajien, koulun muun henkilöstön, koulun ulkopuolella olevien asiantuntijoiden ja muiden toimijoiden kanssa. Työtavoilla kehitetään myös oppilaan asenteita, arvomaailmaa ja tahtoa toimia aktiivisena yhteiskunnan jäsenenä.

Eriyttäminen

Opetuksen eriyttäminen on kaikkeen opetukseen kuuluva keino ottaa huomioon oppilaiden erilaisuus ja opetusryhmän tarpeet. Huomiota kiinnitetään eri oppilaille ominaisiin oppimistapoihin ja työskentelyn rytmiin sekä itsetuntoon ja motivaatioon kytkeytyviin emotionaalisiin tarpeisiin. Oppilaiden yksilölliset erot ja taustat sekä erilaiset valmiudet ja kiinnostuksen kohteet otetaan huomioon.

Opetusta eriyttämällä oppilaille voidaan tuottaa sopivia haasteita ja onnistumisen kokemuksia sekä tarjota mahdollisuuksia kehittyä ja oppia omien vahvuuksien mukaisesti. Tällöin on tärkeää hyödyntää samassa opetusryhmässä olevien oppilaiden erilaista osaamista. Eriyttäminen edellyttää oppilaan kasvun ja oppimisen prosessien tuntemista, opetusryhmän toiminnan ja ilmapiirin sekä oppilaiden kehittymisen seuranta ja oppimisen arviointia. Opettajien keskinäinen yhteistyö sekä yhteistyö huoltajien, muun henkilöstön ja eri asiantuntijoiden kanssa tukee eriyttämistä.

Eheyttäminen

Eheyttämisen tavoitteena on auttaa oppilasta jäsentämään omia kokemuksiaan arkielämästä ja koulumaa-ilmasta mielekkäiksi kokonaisuuksiksi. Eheyttäminen auttaa oppilasta myös yhdistelemään eri tiedonalojen tietoja ja taitoja. Siksi työtapojen valinnalla luodaan tilanteita, joissa oppilas tarkastelee tiettyä ilmiötä tai aihealuetta eri näkökulmista. Tällainen tiedonaloja yhdistelevään oppimiseen soveltuva työtapo on esimerkiksi projektityöskentely. Yhteisten tutkimuksellisten ja luovien projektien tekeminen antaa oppilaalle kokemuksen siitä, että hän on osallistunut yhteisen ja merkityksellisen kohteen luomiseen.

Yhteisöllisen oppimisen tukeminen

Yhteisöllisen työskentelyn taitojen vahvistamiseksi käytetään sosiaalista mediaa ja muita yhteisöllisiä toimintatapoja kehittäviä verkkopalveluja. Oppilaita ohjataan toimimaan erilaisissa rooleissa, jakamaan tehtäviä keskenään ja olemaan vastuussa sekä henkilökohtaisista että yhteisistä tavoitteista. Työtavat edistävät oppilaan sosiaalista joustavuutta, kykyä toimia rakentavassa yhteistyössä sekä vastuun kantamista toisista. Tieto- ja viestintäteknikka ja etäyhteyksiä hyödyntävä opetus voi toimia linkkinä koulun ja sen ulkopuolisten oppimista tukevien ympäristöjen välillä.

Yhteisöllisen oppimisen ohella tarvitaan tilaa myös oppilaiden itsenäiselle työskentelylle.

Tieto- ja viestintäteknikan monipuolinen hyödyntäminen

Oppilaiden tieto- ja viestintäteknikan käyttötaitoja kehitetään siten, että oppilaat saavat valmiudet oma-toimiseen, vuorovaikutteiseen ja kriittiseen tiedonhankintaan, tiedonkäsittelyyn ja tuottamiseen. Uutta teknologiaa ja sen eri sovelluksia, ohjelmia ja palveluita käytetään monipuolisesti hyväksi oppimisen tukemisessa. Mobiiliteknologia, sosiaalinen media ja kehittyvät verkkopalvelut laajentavat oppimista ympäröivään yhteiskuntaan ja informaaleihin ympäristöihin. Tieto- ja viestintäteknikan avulla voidaan lisätä oppilaiden motivaatiota oppimiseen, tuottaa oppimisen elämyksiä, tukea ajattelun kehittymistä ja vahvistaa oppilaiden yhteisöllisen työskentelyn taitoja.

Yhteistyö

Opetustoimessa ja koulussa tehdään yhteistyötä perusopetuksen yhtenäisyyden ja laadun varmistamiseksi, koulutyön avoimuuden lisäämiseksi sekä oppilaiden oppimisen ja kasvun tukemiseksi. Yhteistyötä tarvitaan oppimisympäristöjen monipuolisuuden ja koulu yhteisön hyvinvoinnin turvaamiseksi sekä koulun toiminnan arvioimiseksi ja kehittämiseksi. Yhteistyö on suunnitelmallista ja sen toteutumista arvioidaan yhdessä yhteistyökumppaneiden kanssa.

Oppilaat saavat kokemuksia yhteistyöstä toisten oppilaiden ja aikuisten kanssa koulussa, sen lähiympäristössä sekä erilaisissa verkostoissa. He osallistuvat koulutyön suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin. Oppilaita ohjataan pitämään huolta koulu yhteisöstä ja lähiympäristöstä ja heille tarjotaan mahdollisuuksia toimia globaalisti vastuullisesti. Yhdessä suunnittelun, toimimisen ja oppimisen kokemukset syvenevät kouluvuosien aikana. Oppilaita myös ohjataan arvioimaan yhteistyötä. Koulussa toimii kaikkien oppilaiden osallisuutta vahvistava oppilaskunta.

Opetushenkilöstö toimii yhteistyössä opetuksen suunnittelussa ja toteuttamisessa sekä koulun kasvatus-työssä. Opetus järjestetään tarkoituksenmukaisesti ja joustavasti yhdessä toimien ja työtä jakaen. Erityisesti yhteistyötä kehitetään opetusta eheyttävien kokonaisuuksien toteutumiseksi. Yhteistyö oppilaan arvioinnissa ja palautteen antamisessa kuvataan luvussa 6.

Perusopetuslain mukaan opetuksessa tulee olla yhteistyössä kotien kanssa¹. Kodin ja koulun yhteistyö sekä huoltajien osallisuus on keskeinen osa koulun toimintakulttuuria. Huoltajille tarjotaan mahdollisuuksia tustua ja osallistua koulutyöhön sekä koulun toiminnan arviointiin ja kehittämiseen. Yhteistyöhön huoltajien kanssa varataan riittävästi aikaa ja tarvittaessa siihen osallistuu myös oppilashuollon edustajia. Huoltajien tulee saada tietoa lapsensa oppimisen ja kasvun edistymisestä. Erityisen tärkeää yhteistyö on oppilaan hyvinvointiin ja oppimisen ja koulunkäynnin tukeen liittyvissä asioissa. Tämä yhteistyö kuvataan luvuissa 7 ja 8.

Koulu toimii yhteistyössä oppilashuollon ja koulunkäynnin tuen ammattilaisten kanssa kouluyhteisön yleisen ja yksittäisen oppilaan hyvinvoinnin tukemisessa. Eheän oppimispolun varmistamiseksi koulu tekee yhteistyötä varhaiskasvatuksen, esiopetuksen sekä toisen asteen oppilaitosten kanssa. Toimiva yhteistyö aamu- ja iltapäivätoimintaa sekä kerhotyötä tekevien kanssa edistää oppilaiden kasvua ja hyvinvointia. Oppilashuoltoon ja turvallisuuteen liittyvä yhteistyö kuvataan luvussa 8.

Oppimisen ja kasvatuksen tukemiseksi sekä monipuolisten oppimisympäristöjen tarjoamiseksi yhteistyö nuoriso-, kirjasto-, liikunta- ja kulttuuritoimen sekä yritysten, järjestöjen ja muiden lähiympäristön toimijoiden kanssa on tarpeellista. Tämä yhteistyö rikastuttaa työtapoja ja tarjoaa elämänläheisiä oppimistehtäviä.

Koulut tekevät keskinäistä yhteistyötä, jonka tavoitteena on edistää opetuksen, oppimisympäristöjen ja henkilöstön osaamisen kehittämistä sekä oppilaiden koulunkäyntiä. Koulun toiminta pedagogista kehittämistä tukevilla kansallisilla ja kansainvälisillä verkostoilla on tavoitteellista.